

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

Irák po pádu Saddáma Husajna, demokratizace země a vývoj hospodářství

Plzeň 2017

Bc. Denisa Komorousová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Diplomová práce

Irák po pádu Saddáma Husajna, demokratizace země a vývoj hospodářství

Bc. Denisa Komorousová

Vedoucí práce:

Mgr. Veronika Kramářeková, Ph.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Veronice Kramářkové, Ph.D. za její odborné rady, připomínky a čas, které věnovala mé diplomové práci.

1 Obsah

ÚVOD	7
1 VZNIK A VÝVOJ IRÁCKÉ REPUBLIKY	9
1.1 Irák jako britské mandátní území a vznik nezávislé monarchie	9
1.2 Irácká republika v letech 1958-1979	13
1.2.1 Irácká republika za prezidenta ʿAbd al-Karíma Qásima	13
1.2.2 Irácká republika za prezidenta cAbd as-Saláma Árifa a cAbd ar-Rahmána Árifa	16
1.2.3 Irácká republika za prezidenta Ahmada Hasana al-Bakra	18
2 IRÁCKÁ REPUBLIKA ZA VLÁDY SADDÁMA HUSAJNA	21
2.1 Saddám Husajn prezidentem	21
2.1.1 Hospodářský vývoj v 80. letech 20. století	22
2.1.2 Anexe Kuvajtu	26
2.1.3 Vývoj v Iráku v letech 1991-2003	31
3 IRÁK PO PÁDU SADDÁMA HUSAJNA	39
3.1 Operace Irácká svoboda	39
3.2 Dopadení Saddáma Husajna a problémy s bezpečnostní situací	42
3.3 Snaha o nastolení demokratického režimu	47
3.4 Irácké povstání a občanská válka	55
4 POLITICKÝ A HOSPODÁŘSKÝ VÝVOJ PO SESAZENÍ SADDÁMA HUSAJNA	57
4.1 Reformy Koaliční provizorní vlády	58
4.1.1 Reforma finančního sektoru	60
4.1.2 Irácký dluh	62
4.1.3 Ropný sektor	64
4.1.4 Zemědělství	67
5 SOUČASNÝ IRÁK	69
5.1 Současný politický vývoj v zemi	69
5.1.1 Islámský stát v Iráku	71
5.2 Ekonomická situace a hospodářský vývoj v zemi	74
5.2.1 Ropný sektor	74
5.2.2 Ropná produkce Islámského státu	78
5.2.3 Zemědělství	80
ZÁVĚR	82
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	84
Knihy, časopisy a publikace	84

Internetové zdroje	86
RESUMÉ	91
SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH	92
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	94

ÚVOD

Irák je velmi významným arabským státem Blízkého východu s bohatými zásobami ropy a zemního plynu.¹

V současné době žije v Iráku podle údajů OSN přes 38 milionů lidí.² Většinu obyvatel tvoří Arabové. Nejvýznamnější menšinou jsou Kurdové, kteří po celou existenci Iráku usilovali o samostatný stát.³

Státním náboženstvím Iráku je islám. Většina obyvatel jsou ší'ité. Sunnitě tvoří kolem 20 procent z celkového počtu iráckých muslimů.⁴ Na severovýchodě země je možné nalézt křesťanskou komunitu, kterou představují Asyřané.⁵

V posledních letech je slyšet o Iráku především pouze v souvislosti s teroristickými útoky nebo s Islámským státem a ostatních informací o vývoji v zemi je nedostatek. Ve své práci bych chtěla přiblížit současnou politickou a ekonomickou situaci v Iráku, kterou uvedu historickými událostmi od vzniku samostatného státu.

Práci jsem rozdělila do pěti hlavních kapitol. V kapitole jedna se věnuji iráckým dějinám před obdobím vlády Saddáma Husajna. V jednotlivých podkapitolách stručně popisují vznik Irácké republiky. Další podkapitoly sledují vlády jednotlivých iráckých prezidentů, kde jsem se snažila zachytit nejpodstatnější politické a hospodářské události. Pro snadnější pochopení současné situace v zemi je důležité znát historicko-politický kontext.

V druhé kapitole se podrobněji zabývám režimem Saddáma Husajna od jeho nástupu do úřadu. V jednotlivých podkapitolách popisují války, které rozpoutal nejprve s Íránem a pak s Kuvajtem a soustředím se na poválečný politický a hospodářský vývoj.

¹ Gombár, 2013, s. 5.

² Iraq Population, 2017 [online].

³ Informace o Irácké republice, 2016 [online].

⁴ Shia Muslims Population, 2017 [online].

⁵ Bateman, 1995, s. 395.

Třetí kapitolu věnuji Iráku po pádu Saddáma Husajna. Jednotlivé podkapitoly se zabývají operací Irácká svoboda, dopadením Saddáma Husajna, snahám o nastolení demokratického režimu v Iráku a následnému vývoji, který vedl k občanské válce.

Ve čtvrté kapitole se podrobněji zabývám politickým a ekonomickým vývojem po pádu Husajnova režimu. V jednotlivých podkapitolách popisují reformy Koaliční provizorní vlády a vývoj v ropném a zemědělském sektoru.

Poslední kapitola se věnuje současné politické a hospodářské situaci v zemi a vzniku Islámskému státu. Popisují současný stav hospodářství a zaměřují se na ropný sektor a zemědělství.

Cílem mé práce je najít odpovědi na současné dění v Iráku a porovnat stav ekonomiky v jednotlivých obdobích s důrazem na těžbu ropy. Pro názornost jsem vybrané kapitoly doplnila grafy.

Na závěr bych chtěla uvést krátké shrnutí mé práce a pokusit se odhadnout budoucí vývoj v Iráku.

U názvů politických stran uvádím jako první jejich názvy v českém jazyce a v závorce uvádím arabský název. Názvy mezinárodních ropných společností ponechávám v anglickém jazyce. Pro přepis arabských jmen jsem vycházela z přepisu PhDr. Luboše Kropáčka CSc., uvedeného v publikaci Duchovní cesty islámu.⁶

⁶ Kropáček, 2011.

1 VZNIK A VÝVOJ IRÁCKÉ REPUBLIKY

1.1 Irák jako britské mandátní území a vznik nezávislé monarchie

Konec první světové války přinesl rozpad Osmanské říše. Pro Irák znamenal konec turecké nadvlády, která na území Iráku působila od roku 1534, a vytvoření nezávislého státu, byť se jednalo o nezávislost čistě formální. Nejsilnější mocností v regionu byla Velká Británie, která měla výrazný vliv na vymezení hranic a na míru nezávislosti nově vznikajících arabských států. Blízký východ tvořil vrcholně strategickou oblast, kde se vítězné mocnosti (Velká Británie a Francie) nechtěly připravit o svůj vliv.⁷

Přestože Britové a Francouzi prohlašovali, že usilují o osvobození národů trpících pod nadvládou osmanských Turků, plnou nezávislost získalo pouze Turecko. Arabské země se sice dostaly z turecké nadvlády, ale zároveň spadly pod nadvládu koloniálních mocností.⁸ To dokazovalo i prohlášení britské vlády ze 16. listopadu 1918, že irácký lid není na nezávislost připraven. Na základě Sykes–Picotových dohod⁹ si Velká Británie ponechala Mosul a celou Palestinu a Francie mohla uplatnit své nároky v Sýrii. Zároveň se obě mocnosti dohodly, že Francie získá 25procentní účast v *Turkish Petroleum Company* (TPC), která byla ovládána britským kapitálem.¹⁰

Tento vývoj přinesl zklamání Arabům, stejně tak i Kurdům, kteří pád Osmanské říše vnímali jako příležitost pro vznik samostatného kurdského státu. Kurdové samostatnost nejen nezískali, ale zároveň jejich území bylo rozdrobeno do více států.¹¹

⁷ Ponížilová, 2011, s. 51.

⁸ Tamtéž.

⁹ Mark Sykes (1879-1919) poslanec Dolní sněmovny parlamentu Velké Británie, znalec Blízkého východu, který vedl jednání za britskou stranu, a Charles François Georges-Picot (1870-1951) bývalý generální konzul v Bejrútu a zastávce myšlenky francouzské Sýrie, který hájil zájmy Francie.

¹⁰ Gombár, 2013, s. 410.

¹¹ Ponížilová, 2011, s. 52.

V dubnu 1920 bylo definitivně rozhodnuto, že Irák se stává britským mandátním územím. Britové se museli nejprve vypořádat s narůstajícím nacionalismem.¹²

Vedle panarabského nacionalismu¹³ narůstal irácký nacionalismus projevující se protibritskými demonstracemi, které v protibritském odporu spojovaly sunnity i ší'ity. Tyto události v létě 1920 vyústily ve Velké irácké povstání. Povstalci se od samotného počátku povstání museli potýkat s velkým nepřátelstvím mezi národnostmi, náboženskými komunitami a kmeny a s nedostatkem zbraní a střeliva. Irák začala sužovat anarchie. Britským vojskům se podařilo povstání potlačit díky vysoké technické převaze armády. Zároveň k jejich úspěchu přispěl i rozklad ve vedení povstalců, kteří 20. listopadu 1920 sami vyhlásili zastavení odporu.¹⁴

Potlačené povstání přesto přimělo Brity ke změně ve vládě. Iráčané nově vytvořili vládní kabinet místo Britů, nicméně jejich rozhodnutí byla odpovědná radě složené z britských úředníků. Z rozhodnutí britské vlády byl iráckým králem jmenován Fajsal ibn Husajn z rodu Hášimovců,¹⁵ Jeho korunovace proběhla roku 1921.¹⁶ Jeho neirácký původ se jevil Britům jako ideální. Domnívali se, že nebude stranit ani jedné ze tří hlavních skupin obyvatelstva (sunnitům, ší'itům a Kurdům), bude závislý na Britech a jeho vláda tak bude pod britskou kontrolou. Král Fajsal I. představoval vhodnou sílu k prosazování britských zájmů na území Iráku, při vytváření dojmu místní vlády.¹⁷ Sunnitští Arabové měli celkem pozitivní vztah k rodu Hášimovců,¹⁸ to ale neplatilo pro ší'itské Arabové a už vůbec ne pro Kurdy, kteří neustále usilovali o samostatnost nebo alespoň autonomii.¹⁹

¹² Gombár, 2013, s. 414.

¹³ Panaarabský nacionalismus prosazuje myšlenku jednotného arabského národního státu.

¹⁴ Gombár, 2013, s. 414.

¹⁵ Emír Fajsal (1885-1933) – poslanec osmanského parlamentu, krátce králem Sýrie (do doby než byla Sýrie přenechána Francouzům).

¹⁶ Ponížilová, 2011, s. 53.

¹⁷ Přebinda, 2005, s. 127.

¹⁸ Hášimovci jsou rodem, který v současné době vládne v Jordánsku. Jeho zakladatelem byl Hášim ibn 'Abd Manaf, což byl praděd Proroka Muhammada.

¹⁹ Ponížilová, 2011, s. 53.

Hospodářská situace v Iráku 20. let 20. století nebyla dobrá. Irák byla velmi zaostalá země s výrazně agrárním zaměřením, kterou sužovaly špatné hygienické podmínky, nerozvinutá infrastruktura a velmi špatná životní úroveň obyvatel venkova, zejména rolníků a bezzemků. Jejich situace ještě více zhoršovaly nerovné podmínky v držení půdy.²⁰

Důležitým mezníkem pro iráckou ekonomiku byla jednání mezi iráckou vládou a TPC.²¹ TPC zánikem Osmanské říše ztratila koncesi a bylo třeba ji obnovit. K tomu došlo až roku 1925, kdy koncese na těžbu ropy byla obnovena pro celé území Iráku, kromě bývalé Baserské provincie.²² Roku 1929 byla TPC přejmenována na *Iraq Petroleum Company* (IPC).²³ V této společnosti měly podíly čtyři ropné společnosti: *Anglo–Iranian Oil Company*, *Royal Dutch Shell Company*, *Compagnie française des pétroles*, americké konsorcium *Standard Oil Co. of New Jersey* a *Socony Vacuum Oil Co.*²⁴ Koncesi v Baserské provincii získala společnost *Basra Petroleum Company*. Vlastní těžba ropy byla zahájena roku 1927 severně od Kirkúku. Příjmy z ropy byly však poměrně nízké. Ve finančním roce 1931/1932 představovaly 20 procent veškerých příjmů státního rozpočtu.²⁵

Po předčasné smrti krále Fajsala I. roku 1933 nastoupil na trůn jeho syn Ghází. Smrt krále a neoblíbenost vládního kabinetu vedly k destabilizaci politické situace, které využil kurdský generál Bakr Sidqí a v říjnu 1936 za pomoci Hikmata Sulajmána provedl vojenský převrat. O rok později byl na Sidqího spáchán atentát sedmi vysokými důstojníky podporujícími panarabské myšlenky (tzv. Sedmičkou), kteří poté ovládli

²⁰ Ponížilová, s. 56.

²¹ Tamtéž, s. 57.

²² Gombár, 2013, s. 421.

²³ Aresti, 2016.

²⁴ Všechny čtyři společnosti měly podíl 23,75 %. Zbývajících 5 % patřilo arménskému podnikateli Gulbenkianovi.

²⁵ Gombár, 2013, s. 421-2.

celou armádu a pučistický režim odstranili. Armáda se stala novým centrem politické moci ovládající Irák až do roku 1941.²⁶

V dubnu 1939 zemřel za nevyjasněných okolností při autonehodě král Ghází a na trůn byl dosazen jeho čtyřletý syn Fajsal II. Jako regent byl jmenován jeho strýc, probritský ^oAbd al-Iláh.²⁷

Období druhé světové války provázelo v Iráku časté střídání vlád. Vlivem neustálých neshod se iráčtí představitelé nebyli schopni dohodnout, zda se během válečného konfliktu přikloní na stranu Německa, či zda budou podporovat Velkou Británii. V irácké armádě došlo k výrazné změně. Tzv. Sedmička se rozpadla, čtyři z jejích členů vytvořili skupinu „Zlatý čtverec“ a armádu ovládli. Skupina „Zlatý čtverec“ podporovaná značnou částí iráckých obyvatel se klonila k podpoře Německa a jeho spojenců.²⁸ Za druhé světové války arabští nacionalisté sympatizovali s nacistickým Německem a doufali v jeho vítězství. Do dění v Iráku se rozhodli zasáhnout opět Britové. Nastala krátká britsko-irácká válka, ve které v květnu roku 1941 Britové zvítězili.²⁹ Irák obsadili a proněmecky orientované skupiny nacionalistů zcela rozbili. To vedlo ke ztrátě vlivu probritsky orientovaných politiků. Ti byli označováni za zrádce a kolaboranty. Roku 1943 Irák vyhlásil Německu a jeho spojencům válku. Iráčtí vojáci do válečných bojů nasazeni nebyli, ale území Iráku bylo využito jako základna pro operace Spojenců.³⁰

Roku 1953 dosáhl král Fajsal II. plnoletosti a mohl se ujmout vlády. Následující rok vyhlásil konání voleb do parlamentu, které byly ale zfalšovány. Do čela parlamentu se postavil Núrí as-Sa^oíd, který si vynutil od mladého krále rozpuštění nově zvoleného parlamentu. To situaci v zemi natolik vyostřilo, že hrozilo vypuknutí rozsáhlých nepokojů. Núrí as-Sa^oíd pak zakázal činnost všech politických stran, včetně své vlastní

²⁶ Ponížilová, 2011, s. 59.

²⁷ Emír ^oAbd al-Iláh (1913-1955) byl synem hidžázského krále ^oAlího. Byl 1. bratrancem a švagrem krále Gházího. Ponížilová, 2011, s. 60.

²⁸ Ponížilová, 2011, s. 61.

²⁹ Joch, 2003, s. 38.

³⁰ Ponížilová, 2011, s. 61.

strany a tvrdě zakročil proti nelegální Irácké komunistické straně.³¹ Zfalšováním voleb opozice pochopila, že ke změně režimu nemůže dojít volbami či kritikou vlády a parlamentu.³²

Po druhé světové válce se hospodářská situace v Iráku výrazně zhoršila. Vláda nebyla schopna zajistit obyvatelstvu základní potřeby, především potraviny. Nedostatek potravin v této době byl problémem téměř celého světa, ale situace v Iráku se rovnala katastrofě, která dopadala nejvíce na chudé vrstvy. Ty se ocitly na hranici přežití.³³

Začátkem 50. let uzavřela irácká vláda novou smlouvu s ropnou společností IPC, která přinesla lepší příjmy iráckému hospodářství. Tyto příjmy byly investovány do rozvojových projektů, ale nezbytné sociální a zemědělské reformy nebyly provedeny a životní úroveň obyvatelstva se nezlepšila. To opět vedlo k nárůstu napětí ve společnosti a rozsáhlým nepokojům.³⁴

Irácká populace se těžko identifikovala s nově vytvořeným státem. Vzrůstala nenávist vůči britské nadvládě i vůči monarchii a docházelo k posilování nacionalismu. To opět vedlo ke svržení vlády. Na vině nebyla jen neschopnost vlády zlepšit životní podmínky obyvatelstva, ale také neustálé zasahování Britů do vnitřních záležitostí Iráku.³⁵

1.2 Irácká republika v letech 1958-1979

1.2.1 Irácká republika za prezidenta °Abd al-Karíma Qásima

Svržení monarchie se stalo společným cílem svobodných důstojníků a jejich stoupců. V roce 1958 proběhl vojenský převrat vedený generálem °Abd al-Karímem

³¹ Gombár, 2013, s. 442.

³² Ponížilová, 2011, s. 63.

³³ Tamtéž, s. 66.

³⁴ Tamtéž, s. 67.

³⁵ Tamtéž.

Qásimem a plukovníkem °Abd as-Salámem Árifem.³⁶ Mladý král Fajsal II. i jeho rodina byli zavražděni, stejně jako premiér země.³⁷ Vláda generála Qásima byla podporována širokými vrstvami obyvatel. To je důležité zdůraznit, neboť budoucí iráčtí prezidenti se opírali především o své příbuzné a známé, kterým přidělovali vysoké funkce. Nejsilnější a nejpopulárnější stranou v porevolučním Iráku se stala Irácká komunistická strana. Slábla podpora panarabského nacionalismu. Mezi Qásimem a Árifem došlo k názorovým neshodám v oblasti vnitřní i zahraniční politiky a zejména ohledně připojení či nepřipojení Iráku ke Sjednocené arabské republice.³⁸ Tyto neshody vedly prezidenta Qásima ke zbavení plukovníka Árifa všech funkcí a později i k jeho zatčení. Zatčení Árifa vyvolalo pouliční boje. Árifa nepodporovali jen nacionalisté, ale i další antikomunisté, baasisti, násirovci, příslušníci náboženských skupin (mj. Muslimského bratrstva) i podporovatelé bývalé monarchie.³⁹

Prezident Qásim měl smíšený náboženský původ, kvůli kterému se proti němu nevymezovala žádná z náboženských nebo etnických menšin. Nepodařilo se mu ale v obyvatelích Iráku vyvolat pocit vlastenectví k nově vytvořenému státu. Vzhledem k tomu, že Irák vznikl uměle z rozhodnutí světových mocností, občané měli silnější vazby kmenové, náboženské, rodinné nebo regionální.⁴⁰

Roku 1959 se v Bagdádu konala obrovská demonstrace na podporu Irácké komunistické strany ve vládě. Její rostoucí vliv stále více znepokojoval nekomunisticky smýšlející strany, především nacionalisty a baasisty, kteří neměli zdaleka takovou podporu obyvatel jako Irácká komunistická strana, a proto se rozhodli proti ní vést propagandistickou kampaň.⁴¹

V červenci roku 1959 došlo v Kirkúku k boji mezi Kurdy, většinově podporovaných Iráckou komunistickou stranou a Turkmeny, kteří se tradičně podíleli na

³⁶ Ponížilová, 2011, s. 68.

³⁷ Joch, 2003, s. 40.

³⁸ Sjednocená arabská republika byl název státu tvořeného ze spojení Sýrie a Egypta. Vznikla v roce 1958 a zanikla v roce 1961 když Sýrie z unie vystoupila.

³⁹ Ponížilová, 2011, s. 68.

⁴⁰ Tamtéž, s. 71.

⁴¹ Ponížilová, 2011, s. 69.

správě měst. Poté co významná místa získali Kurdové, Turkmeni se cítili ohroženi. Slovní potyčky vyústily v krvavé boje, při kterých přišly o život desítky Turkmenů. Antikomunisté obvinili z masakru Iráckou komunistickou stranu a její členové byli pozatýkáni. Popularita komunistů začala upadat. Prezident Qásim odmítl Iráckou komunistickou stranu zaregistrovat mezi politické strany, a to vedlo k jejímu úpadku. Následkem událostí z Kirkúku byl nárůst vlivu nacionalistů a obecně všech odpůrců prezidenta Qásima. Situace v zemi se zdála neudržitelná, toho využila strana Baas a naplánovala na prezidenta Qásima atentát. Qásim útok přežil. Jedním z atentátníků, kterému se podařilo uprchnout, byl mladý Saddám Husajn.⁴²

Qásimův režim zdůrazňoval nezávislost Irácké republiky. S tím také souvisí i ukončení veškerých vazeb Iráku na Západ a zahájení spolupráce se Sovětským svazem. Prezident Qásim ovlivněný socialismem do ekonomické oblasti zavedl několik změn.⁴³

V letech 1958-1963 to byla pozemková reforma, která značně omezila politický vliv velkých vlastníků půdy. Zabraná půda se měla rozdělit mezi malé rolníky a bezzemky. Pozemková reforma vešla v plnou platnost v roce 1963. Dále byla provedena sociální a hospodářská reforma. Prezident Qásim se snažil o zlepšení zdravotní péče a přístupu ke vzdělání. Také nechal v Bagdádu postavit obytný komplex pro nemajetné obyvatele. Hlavní uznání mu přinesla snaha omezit vliv IPC v ropném průmyslu. Iráčané obviňovali zahraniční ropné společnosti z okrádání státu i lidí o zisky z ropy.⁴⁴ Po převratu v roce 1958 byly vztahy mezi IPC a vládou stále více napjaté.⁴⁵

Od jara roku 1959 vedla irácká vláda jednání s IPC o navýšení ropné produkce. Poté irácká vláda přišla s mnohem zásadnějšími požadavky a chtěla dvacetiprocentní vlastnictví z IPC a vyšší procento z výnosů společnosti. Po neúspěšných jednání mezi vládou a IPC prezident Qásim v roce 1961 přijal zákon 80, kterým vláda zbavila IPC vlastnictví 99,5 procent koncesních oblastí bez nároku na kompenzaci. I přesto, že byl

⁴² Ponížilová, 2011, s. 69.

⁴³ Ozlu, 2006, s. 11.

⁴⁴ Ponížilová, 2011, s. 70.

⁴⁵ Morton, 2013 [online].

tento krok velice populární, trvalo roky než z toho země dokázala těžit. Produkce na iráckých ropných polích byla nižší, než v jiných ropných velmocích. Irák nebyl až do roku 1969 schopen rozvinout národní ropný průmysl a využívat vyvlastněná pole. Irácká vláda byla s IPC v konfliktu až do roku 1972, kdy se podařilo ropný průmysl zcela znárodnit.⁴⁶

1.2.2 Irácká republika za prezidenta ʿAbd as-Saláma ʿArifa a ʿAbd ar-Rahmána ʿArifa

Strana Bass – Socialistická strana arabské obrody (*Hizb al-baʿth al-ʿarabí al-ištirákí*) původně vznikla roku 1944 jako odboj proti francouzské nadvládě v Sýrii, ale později se snažila prosazovat panarabské myšlenky. Jejím heslem bylo „Jednota, svoboda, socialismus“. Arabové, kteří přišli o svou svobodu nejdříve kvůli osmanským Turkům a později kvůli západním kolonialistům, by měli tvořit jeden arabský národ. Strana prosazovala sekularismus a arabský socialismus, vystupovala proti neokolonialismu a levicovému směřování země. Socialismus v jejím pojetí, ale nedělí společnost na třídy, jak tomu bylo u evropského socialismu, ale hlásá národně-etnickou identitu. Programem strany bylo sjednocení všech Arabů do jednoho státu a vytvoření sekulární socialistické arabské republiky.⁴⁷

V roce 1951 vznikla v Iráku odnož strany Baas, jejíž zakladatelem byl Fuʿád ar-Rikábí. V roce 1957 se stranou Istiqlál, Iráckou komunistickou stranou a Národní demokratickou stranou vytvořili Národní frontu, jako opozici vůči monarchii. Převrat v roce 1958 přinesl vznik řady odštěpeneckých frakcí a další baasistická politická uskupení.⁴⁸

V roce 1958 se plně zformovalo hnutí Daʿwa (*Hizb ad-daʿwa al-islámíja*) v čele s myslitelem Muhammadem Báqirem as-Sadrem. Strana byla koncipována částečně jako šíʿitská alternativa k hnutí Muslimského bratrstva. Její představitelé odmítali sekularismus a snažili se o prosazení muslimského šíʿitského státu v Iráku. Mezi

⁴⁶ Ghareeb, 2004, s. 146.

⁴⁷ Joch, 2003, s. 38.

⁴⁸ Ponížilová, 2011, s. 53.

významné zakladatele strany se řadí i příslušníci rodu al-Hakím.⁴⁹ Strana brzy získala velkou podporu především ze strany nižších a středních širákských vrstev společnosti, protože se opírala o tradiční rodiny, akademické prostředí a zdůrazňovala odpor k neokolonialismu.⁵⁰

V roce 1963 strana Baas podnikla za podpory armádních důstojníků další převrat. Proti převratu se obyčejní Iráčané bouřili, ale vůči armádě mnoho nezmohli. I přes odpor obyvatel pučisté popravili prezidenta Qásima, mnoho členů Irácké komunistické strany bylo zatčeno a několik z nich také popraveno. Odpůrci strany Baas byli velmi surově likvidováni. Prezidentem se stal armádou podporovaný Abd as-Salám Árif a vznikla nová vláda. Přesto v zemi existovalo několik mocenských center, jejichž neshody si vyžádaly ještě několik ozbrojených střetů. Árif, jako vítěz, měl v rukou veškerou moc v zemi a začal se obklopotvat příbuznými a přáteli, kterým nejvíce věřil.⁵¹

Vládu prezidenta Árifa komplikovali Kurdové, kteří se domnívali, že po smrti prezidenta Qásima, získají autonomii. Árif si nechtěl Kurdy proti sobě poštvat, ale splnění jejich požadavků by jeho moc silně poškodilo. Kurdové na nic neřešící jednání reagovali ozbrojeným odbojem, který trval se střídavými výsledky až do roku 1966, kdy irácká armáda byla Kurdy poražena. Premiér Abd ar-Rahmán al-Bazzáz se snažil, za značné nelibosti iráckých důstojníků, uznat národní práva Kurdů. Jeho snahu zkomplikovala náhlá tragická smrt prezidenta Árifa v dubnu 1966. Premiér al-Bazzáz dosadil do funkce prezidenta Árifova bratra Abd ar-Rahmána. Jeho pozice nebyla silná, aby mohl potlačit mocenské snahy iráckých důstojníků, a to vedlo k odvolání premiéra. Dva roky se střídaly vojenské kabinety, a když se v roce 1967 stal premiérem Táhir Jahjá, zahraniční politika Iráku byla výrazně protizápadní. Se Spojenými státy i Velkou Británií byly přerušeny dokonce i diplomatické styky.⁵²

Hospodářská situace Iráku se neustále zhoršovala. Velké obchodní a průmyslové firmy, pojišťovny a banky byly v létě 1964 znárodněny a to ekonomickou

⁴⁹ Rodina al-Hakím patří v Iráku mezi prominentní rodiny duchovních.

⁵⁰ Krátký, 2013, s. 116.

⁵¹ Ponížilová, 2011, s. 71-75.

⁵² Tamtéž, s. 74

situaci v zemi ještě více ztížilo. Vláda se snažila zlepšit vzdělávání, bydlení a sociální služby. Chtěla se více podílet na ziscích z těžby ropy a tím také více omezit pravomoci IPC při těžbě ropy.⁵³ V zahraniční politice vláda prezidenta Árifa pokračovala v nastoleném směru. Se Sovětským svazem udržovala stále bližší vztahy.⁵⁴

V 60. letech vzrostlo stěhování obyvatel venkova do měst. Od poloviny 60. let v iráckých městech poprvé žila více než polovina iráckých obyvatel. Tak masivní stěhování přineslo vznik chudinských čtvrtí na předměstí Bagdádu a tím i další prnutí v sociální oblasti.⁵⁵

1.2.3 Irácká republika za prezidenta Ahmada Hasana al-Bakra

17. července 1968 strana Baas uspořádala další převrat. Díky podpoře armády vše proběhlo bez krveprolití a prezident Árif mohl odejít do exilu. Vůdčími osobnostmi převratu byli Ahmad Hasan al-Bakr a Hardán at-Tikrítí, kteří se zasloužili o to, že organizátorem nevojenského křídla strany Baas byl jmenován Saddám Husajn, který se o dva roky později stal zástupcem generálního tajemníka strany.⁵⁶

Novým prezidentem byl jmenován Ahmad Hasan al-Bakr. Na čelní posty v armádě a u policie byli dosazováni členové strany Baas bez ohledu na zkušenost či odbornost. Opozice byla likvidována, a především byla potlačována činnost komunistů a Kurdů. Strana se snažila hlavně potlačovat činnost komunistů a Kurdů. Zároveň probíhaly boje i uvnitř strany. Mladý Saddám Husajn podporoval prezidenta al-Bakra, což mu vyneslo postupné upevňování pozic na úkor dalších osob. Díky prezidentu al-Bakrovi také Husajn dosáhl významného postavení v čele státu.⁵⁷

Znárodnění IPC, které proběhlo 1. června 1972 přineslo vládě podporu. Zprivatizování IPC bylo vyvrcholením letitých sporů mezi IPC a vládou.⁵⁸ Výhradní

⁵³ Ponížilová, 2011, s. 75.

⁵⁴ Ozlu, 2006, s. 12.

⁵⁵ Ponížilová, 2011, s. 75.

⁵⁶ Ponížilová, 2011, s. 76.

⁵⁷ Tamtéž, s. 77-78.

⁵⁸ Morton, 2013 [online].

kontrola státu nad zdroji ropy zvýšila moc vlády, která mohla z výnosů financovat hospodářské, rozvojové, zdravotní a sociální programy či bytovou výstavbu. Příjmy z ropy znamenaly velký rozmach irácké ekonomiky, díky kterým se začala zvyšovat životní úroveň Iráčanů a režimu to zajišťovalo jejich podporu.⁵⁹

V polovině 70. let byl kladen velký důraz na soběstačnost a nahrazování dovozu. Vláda se snažila investovat do potravinářského průmyslu v malých městech po celé zemi. Nicméně nejvíce investic plynulo do ropného průmyslu, do těžby a zpracování ropy a těžby zemního plynu zejména v Basře a Kirkúku.⁶⁰ V roce 1979 dosáhla těžba ropy svého maxima. Denní těžba se pohybovala kolem 3,5 milionů barelů. Tato vysoká produkce však rychle výrazně klesla s počátkem irácko–iránského konfliktu.⁶¹

Začal se také rozvíjet cementářský a stavební průmysl a konec 70. let přinesl i rozvoj těžkého průmyslu. Železářny a ocelárny byly vybudovány s francouzskou pomocí v Chór az-Zubajr. Vysokou prioritu získal také zbrojní průmysl. Bylo zřejmé, že Irák nechce být závislý pouze na těžbě ropy, a že jeho snahou je vybudovat různorodá odvětví hospodářství.⁶² Nicméně situace v zemědělství se zhoršovala. Finanční investice irácké vlády do této oblasti byly nedostatečné. Špatná životní úroveň obyvatel venkova způsobila prudký nárůst stěhování do měst., což přispělo k poklesu zemědělské produkce.⁶³

⁵⁹ Ponížilová, 2011, s. 78.

⁶⁰ Iraq Economic Data (1989-2003), 2007 [online].

⁶¹ Sanford, 2003, s. 18.

⁶² Iraq Economic Data (1989-2003), 2007 [online].

⁶³ Ponížilová, 2011, s. 78.

Zahraniční politika prezidenta al-Bakra se orientovala především na socialistické státy, v čele se Sovětským svazem.⁶⁴ V roce 1972 Irák podepsal smlouvu o spolupráci se Sovětským svazem o dodávkách zbraní Iráku.⁶⁵ Kvůli vazbám na Sovětský svaz byly vztahy se západními zeměmi, kromě Francie nepřátelské. S USA a Velkou Británií byly nadále přerušeny diplomatické vztahy.⁶⁶

⁶⁴ Ponížilová, 2011, s. 79.

⁶⁵ Joch, 2003, s. 41.

⁶⁶ Ponížilová, 2011, s. 79.

2 IRÁCKÁ REPUBLIKA ZA VLÁDY SADDÁMA HUSAJNA

2.1 Saddám Husajn prezidentem

Saddám Husajn po několik let kumuloval ve svých rukou moc a postupně se stal nejlivnějším mužem v zemi. Měl kontrolu nad bezpečnostními složkami, nad stranou Baas i nad hlavními ministerstvy. Velmi si zakládal na věrnosti a oddanosti k prezidentovi al-Bakrovi, a ten, když začal trpět zdravotními problémy, jako svého nástupce navrhl Saddáma Husajna. Husajnův úřad se stal skutečným centrem moci.⁶⁷

V červenci 1979 prezident al-Bakr ze zdravotních důvodů odstoupil a Saddám Husajn ihned složil prezidentskou přísahu. Po svém nástupu do funkce okamžitě provedl čistky v armádě. Veškerá média v zemi byla ještě přísněji cenzurována. Členství v opozičních stranách či zakládání politických organizací bylo zakázáno a tvrdě postihováno. Seběmenší kritika jeho vlády znamenala zatýkání, mučení a popravu.⁶⁸ Původně sekulární strana Baas se v 90. letech začala pod vedením Husajna přeměňovat ve stranu, která má svou kampaň založenou na víře. To znamenalo, že výuka ve školách byla více náboženská, čímž si Saddám Husajn získal větší podporu konzervativců.⁶⁹

Režim Saddáma Husajna znamenal ve své době jednu z nekrutějších totalitních diktatur. Zdůrazňoval mezopotámskou identitu Iráku a snažil se o oživení tradic Asýrie a Babylonu.⁷⁰ Režim Saddáma Husajna byl založen na vládnutí jedné strany, navíc založený na kultu osobnosti prezidenta. Saddám Husajn obsadil všechny nejvyšší posty v zemi, funkci prezidenta, předsedy Rady revolučního vedení, generálního tajemníka strany Baas, velitele ozbrojených sil a premiéra vlády.⁷¹

Už v polovině 70. let Saddám Husajn věděl, že bude vládcem, který získá atomovou bombu. Kvůli tomu v roce 1975 navštívil Francii, kde mu tehdejší

⁶⁷ Ponižilová, 2011, s. 80.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Al-Shibeeb, 2015 [online].

⁷⁰ Gombár, 2013, s. 500-501.

⁷¹ Ponižilová, 2011, s. 85.

francouzský premiér Jacques Chirac ukázal francouzský nukleární reaktor. V roce 1981 byl v Osiraku⁷² dokončen první reaktor, který ale izraelská letadla zničila.⁷³

2.1.1 Hospodářský vývoj v 80. letech 20. století

V září 1980 vypukla válka mezi Irákem a Íránem, která si vyžádala více jak jeden milion životů a totální vyčerpání ekonomik obou států, aniž by cokoliv vyřešila. Vztahy mezi Irákem a Íránem byly vždy velmi napjaté. Na jedné straně Arabové-sunnité (podle vládnoucího režimu) a na druhé Peršané – ší'ité, jejichž vzájemná antipatie vycházela už z historie. Příčinou války ale nebyl odlišný etnický původ či náboženské rozdíly, nýbrž spor o území a společnou hranici. Sporná území mezi Irákem a Íránem byla ošetřena tzv. Alžírskou smlouvou⁷⁴ uzavřenou mezi stranou Baas a šáhem Rezou Pahlavím v březnu 1975. Díky této smlouvě se Irák nemusel obávat o své východní hranice. Po íránském převratu a nastolení Chomejního režimu začaly být vztahy mezi oběma státy napjaté a nepřátelské. Saddám Husajn začal zpochybňovat Alžírskou smlouvu a část území Íránu, kde žije „arabský národ“⁷⁵ prohlásil za součást „arabské vlasti“. Navíc se jednalo o území, kde Írán těžil a zpracovával vlastní ropu.⁷⁶

Saddám Husajn se chybně domníval, že bude v důsledku islámské revoluce Írán oslaben a bude ho tak snadné porazit.⁷⁷ Válka byla ukončena rezolucí OSN z července 1987, v níž byly oba státy vyzvány k ukončení bojů. Irák rezoluci přijal, Írán,

⁷² Osirak se nachází asi 30 km jižně od Bagdádu. Byl zničen těsně před svým dokončením a podle francouzských zdrojů v něm v době útoku nebyl uskladněn žádný nukleární materiál.

⁷³ Joch, 2003, s. 42.

⁷⁴ Alžírská smlouva je irácko-íránská mezinárodní smlouva, která byla podepsaná 6. března 1975. Upravuje státní hranice mezi oběma státy.

⁷⁵ Území Chúzestánu známé též jako Arabistán je území z 80 procent obývané Araby. Podle baasistické ideologie bylo toto území považováno za součást arabské vlasti, protože tam žije arabský národ.

⁷⁶ Gombár, 2013, s. 507.

⁷⁷ Joch, 2003, s. 44.

který stále okupoval část území Iráku, ne. V červenci 1988 dobyli iráčtí vojáci s pomocí chemických zbraní většinu vlastního území zpět.⁷⁸

Do doby, než vypukla válka s Íránem, byl Irák bez zahraničních dluhů. V roce 1980 jeho devizové rezervy dosahovaly 35 milionů dolarů, avšak tyto rezervy byly vyčerpány již v počátečních fázích konfliktu. Podle odhadů Irák utratil v letech 1980 až 1989 za nákup zbraní 54,7 miliard dolarů.⁷⁹

Írácký zahraniční dluh vznikl z úvěrů poskytnutých západem na vojenskou pomoc, na financování rozvoje a na exportní záruky. Tato pomoc byla odhadnuta na 35 miliard dolarů. Bývalý Sovětský svaz a Rusko také poskytlo Iráku úvěry na vývoj a výrobu vojenských programů prostřednictvím Pařížského klubu v roce 1980 a 1990.⁸⁰

Státy Perského zálivu, jako je Saudská Arábie, Kuvajt a Spojené arabské emiráty poskytly Iráku dalších 30 až 40 miliard dolarů na financování bojů proti Íránu. Přestože státy v Perském zálivu považovaly svou finanční pomoc Iráku za půjčku, pro Saddáma Husajna to znamenalo splnění jen jejich povinnosti v boji proti šíření ší'itského fundamentalismu.⁸¹ Dluh Iráku po irácko – íránském konfliktu je často uváděn jako jeden z hlavních důvodů zahájení invaze do Kuvajtu.⁸²

Je odhadováno, že v roce 1989 ropný sektor tvořil 61 procent ekonomiky.⁸³ Válkou přišel Irák o mnoho průmyslových objektů, ropných zařízení a hospodářských center.⁸⁴ Denní těžba ropy v roce 1989 klesla na 2,9 milionů barelů.⁸⁵ Irák tak přišel o nejdůležitější zdroj příjmů. Devizové rezervy kvůli válce byly minimální a ceny vzrostly. Nedostatku a zavedení přidělového systému se Irák vyhnul jen díky dobrému stavu irácké ekonomiky před válkou, příspěvkům zemí Perského zálivu a Saudské Arábie a

⁷⁸ Ponížilová, 2011, s. 85-88.

⁷⁹ Iraq Economic Data (1989-2003), 2007 [online].

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Iraq Economic Data (1989-2003), 2007 [online].

⁸² Gibson, 2011.

⁸³ Iraq Economic Data (1989-2003), 2007 [online].

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Sanford, 2003, s. 18.

půjčkám mezinárodních bank.⁸⁶ Celkové finanční ztráty Iráku po válce s Íránem byly vyčísleny na 452,6 miliard dolarů. Rozsah negativních dopadů války na iráckou ekonomiku z výnosů z ropné těžby naznačuje i fakt, že celkový výnos Iráku z ropy byl od roku 1931 do roku 1988 okolo 179,3 miliard dolarů.⁸⁷ Ropné příjmy v roce 1988 představovaly pouhých 11,7 miliard dolarů, to představuje méně, jak polovinu úrovně z roku 1980. Příjmy z ropy nepokryly ani běžné výdaje státu. Náklady na obnovu země byly odhadovány na 230 miliard dolarů.⁸⁸

HDP na jednoho obyvatele bylo v roce 1989 přibližně 2 304 amerických dolarů.⁸⁹ Zahraniční dluh země v roce 1983 byl 25 miliard dolarů.⁹⁰ Během osmiletého válečného konfliktu Irák vynaložil celkově 254 procent z ropných příjmů, které získal v předchozích 57 letech.⁹¹

Válka zasáhla i zemědělský sektor. Na rozdíl od ostatních států Zálivu má Irák značný zemědělský potenciál. Okolo dvanácti procent půdy tvoří úrodná půda, z toho čtyři procenta jsou zavlažována. Další devět procent půdy je vhodné pro pastevectví a tři procenta jsou zalesněná. Nicméně během vlády Saddáma Husajna se zemědělství v Iráku nedokázalo více rozvíjet. Potravinářský a zemědělský sektor pod vládou strany Baas upadal. Vládní výdaje na zemědělství tvořily v roce 1980 pouze 10 procent z celkových vládních výdajů.⁹² Během irácko – íránské války tyto výdaje ještě klesaly.⁹³ Kvůli válce zchátraly zavlažovací systémy a velká část zavlažované zemědělské půdy ve střední a jižní části Iráku byla těžce poškozená zasolením. Celková stagnace v zemědělské výrobě spolu s rychlým populačním růstem v průběhu posledních tří desetiletí zvýšily závislost Iráku na dovozu potravin.⁹⁴ V roce 1989 byly

⁸⁶ Ponížilová, 2011, s. 92.

⁸⁷ Ozlu, 2006, s. 16.

⁸⁸ Ozlu, 2006, s. 16.

⁸⁹ Iraq Economic Data (1989-2003), 2007 [online].

⁹⁰ Gombár, 2013, s. 571.

⁹¹ Ozlu, 2006, s. 16.

⁹² V roce 1976 vládní výdaje na zemědělství tvořily 18 procent.

⁹³ Iraq Economic Data (1989-2003), 2007 [online].

⁹⁴ Tamtéž.

do Iráku dováženy zemědělské komodity v hodnotě více jak 2,5 miliard dolarů. Každoročně bylo dováženo 78 procent obilovin a 100 procent zeleniny a ovoce.⁹⁵

Přestože se irácké hospodářství ocitlo díky válce zcela v troskách, Saddám Husajn se po „porážce“ Íránu stavěl do role vedoucí osobnosti arabského světa, protože on (podle jeho vlastních slov) chránil arabský svět po celých osm let trvání války. Je třeba zmínit, že irácká armáda budila zejména u menších států Perského zálivu obavy. Z původních 190 000 vojáků irácké armády na začátku války s Íránem nyní irácká armáda disponovala cca jedním milionem mužů a úměrně k tomu se znásobil i počet zbraní a vojenských zařízení.⁹⁶

Důsledky války ale i nadále dopadaly na životní úroveň obyvatelstva. Stav hospodářství se nadále zhoršoval. Výnosy z ropy byly nesmyslně investovány. Přezbrojení armády ve výši několika miliard dolarů mělo obrovský dopad na zdravotní, sociální, vzdělávací a rozvojové programy, a i přes snahy vlády oživit ekonomiku vzrostla inflace na 45 procent. Saddám Husajn se snažil přesvědčit státy Perského zálivu o omezení těžby ropy, čímž by vzrostla její cena a díky tomu i výnosy z prodeje. Po Kuvajtu požadoval pronájem kuvajtských ostrovů, které by mu umožnily lepší přístup k Zálivu. Kuvajt to odmítl, a navíc požadoval splacení alespoň části dluhu z dob války s Íránem. Husajn obvinil Kuvajt i Spojené arabské emiráty z překračování těžebních limitů stanovených členy Organizace zemí vyvážejících ropu (OPEC)⁹⁷. Domníval se, že to je důvod, proč má Irák obrovské finanční ztráty.⁹⁸ Kvůli rostoucím finančním problémům, do kterých se Irák dostal kvůli vyzbrojovacím programům se Saddám Husajn rozhodl pro rychlé řešení, které by Iráku mohlo pomoci dostat se ze špatné situace. Rozhodl se pro obsazení Kuvajtu a tím získat jeho ropné bohatství.⁹⁹ Graf č. 1 zobrazuje pokles ropné produkce po válce Iráku s Íránem.

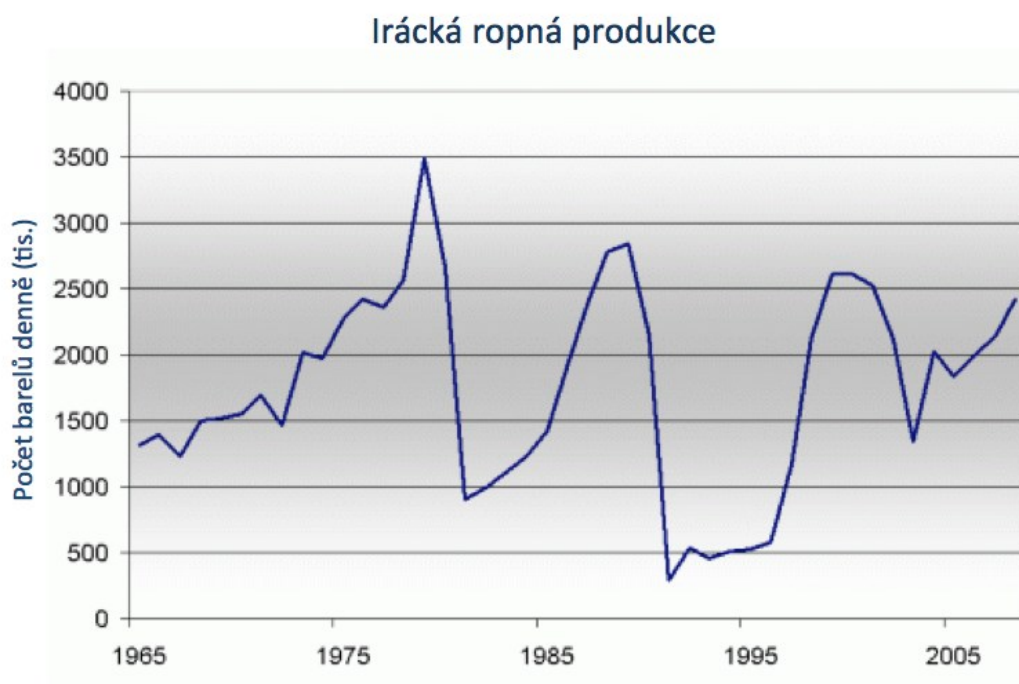
⁹⁵ Sanford, 2003, s. 24.

⁹⁶ Ponížilová, 2011, s. 92 – 93.

⁹⁷ Organizace OPEC byla založena roku 1960 v Bagdádu. Irák jedním ze zakládajících členů.

⁹⁸ Gombár, 2013, s. 519-520.

⁹⁹ Samaan, 1995, s. 102.

Graf č. 1, zdroj: Gue, 2010 [online].

2.1.2 Anexe Kuvajtu

V červenci 1990 oznámil Saddám Husajn, že pozastavuje splácení válečných dluhů, požaduje stabilizovat cenu ropy na světových trzích a po okolních arabských státech, zejména po Saudské Arábii a Kuvajtu, požaduje finanční výpomoc na obnovu země. Vláda Saudské Arábie část dluhu Iráku odpustila, vláda Kuvajtu tyto požadavky odmítla. Jednotky irácké armády se tak začaly přesouvat k hranicím s Kuvajtem.¹⁰⁰

2. srpna 1990 byl Kuvajt napaden. Kuvajtská armáda v počtu 16 000 vojáků neměla proti irácké armádě sebemenší šanci. Téměř polovina obyvatel uprchla do sousedních zemí. Iráčtí vojáci pozatýkali a zavraždili mnoho občanů Kuvajtu, rabovali a vykrádali veřejné budovy. Saddám Husajn se snažil přesvědčit domácí i zahraniční

¹⁰⁰ Gombár, 2013, s. 519-520.

veřejné mínění o správnosti napadení Kuvajtu. Tvrdil, že jeho snahou je nastolení spravedlivé vlády, tomu ale nikdo nevěřil.¹⁰¹

USA a mnoho evropských zemí ihned vyhlásily vůči Iráku ekonomické embargo. Liga arabských států rozhodla o zapojení svých vojsk do protiirácké mezinárodní koalice. Nešlo pouze o osvobození okupované země, ale s obsazením Kuvajtu by Irák vlastnil 20 procent světových zásob ropy a mohl by určovat ceny na světových trzích, čímž by ohrozil nejen ekonomiky na ropě závislých zemí Perského zálivu, ale také ekonomiky USA, Japonska a Číny.¹⁰²

Na základě spekulací o možném napadení Saudské Arábie vojsky irácké armády saudskoarabský král Fahd požádal americké jednotky o vojenskou ochranu. Mezinárodní koalice vedená USA se rozrostla na 33 zemí.¹⁰³

29. listopadu 1990 Rada bezpečnosti OSN Rezolucí č. 678 dala státům koalice právo užít všech prostředků k osvobození Kuvajtu. Irák byl vyzván, aby Kuvajt opustil dobrovolně. Ten ale toto rozhodnutí nerespektoval. Lhůta Rady bezpečnosti pro dobrovolný odchod irácké armády vypršela 16. ledna 1991. Den na to síly mezinárodní koalice zahájily operaci Pouštní bouře, jejímž cílem bylo ukončení ničení Kuvajtu a stažení iráckých vojsk. Spojenci měli značnou převahu, irácká armáda kladla jen slabý odpor.¹⁰⁴

Proti operaci Pouštní bouře se konaly obrovské protesty napříč celým arabským a muslimským světem. Mnoho muslimů považovalo přítomnost amerických vojáků na území Saudské Arábie za znesvěcení svatých měst islámu Mekky a Medíny.¹⁰⁵ Demonstrace proti válce probíhaly i v USA a Německu, kde demonstující místo osvobození Kuvajtu viděli především boj o ropu.¹⁰⁶

¹⁰¹ Ponížilová, 2011, s. 95.

¹⁰² Tamtéž, s. 96.

¹⁰³ Gombár, 2013, s. 521.

¹⁰⁴ Ponížilová, 2011, s. 97-98.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž.

Hned v polovině ledna 1991 Irák napadl Izrael, který chtěl tímto zapojit do válečného konfliktu. Domníval se, že spojenecká koalice svou pozornost obrátí k izraelsko-palestinskému problému. Díky schopnostem americké diplomacie Izrael od obraných útoků upustil.¹⁰⁷

Američané záměrně bombové útoky cílili na civilní místa. Snažili se svými útoky terorizovat celou zemi, demoralizovat společnost a tím dosáhnout vládního převratu.¹⁰⁸ Kvůli bombardování Iráku uprchly desítky tisíc lidí z Bagdádu. Obyvatelé měli nedostatek pitné vody, elektřiny i pohonných hmot. Začala se šířit epidemie tyfu a cholery. Tato krize nahrávala iráckým opozičním stranám, které se dohodly na svržení Husajnova režimu a na konání svobodných voleb po skončení války.¹⁰⁹

Irácká armáda postupně byla vytlačována z Kuvajtu. Iráčtí vojáci při ústupu zapálili stovky ropných vrtů a zničili vrtná zařízení. Z tankerů vypustili mnoho milionů barelů ropy do moře. Tím způsobili jednu z největších ekologických katastrof v dějinách lidstva.¹¹⁰

28. února 1991 byla válka proti iráckým vojenským jednotkám ukončena.¹¹¹ Pozemní ofenziva spojeneckých vojsk definitivně rozdrtila irácké ozbrojené síly. Iráčtí představitelé se rozhodli přijmout veškeré podmínky stanovené Radou bezpečnosti OSN a prezidentem Bushem. Trvalé příměří vstoupilo v platnost 12. dubna 1991. Škody způsobné Kuvajtu měl Irák postupně hradit třiceti procenty z celkových výnosů irácké ropy až do celkového splacení dluhu.¹¹²

Mezinárodní reakce na samotnou válku se různily. USA, SSSR, země Evropy a Japonsko operaci Pouštní bouře podporovaly. Státy Perského zálivu spojeneckou intervencí také podporovaly. Ostatní arabské státy napadení Kuvajtu sice odsoudily, ale řešení konfliktu dle jejich názoru mělo zůstat mezi zeměmi regionu. USA byly

¹⁰⁷ Ponížilová, 2011, s. 97-98.

¹⁰⁸ Ahmed, 2003, s. 91.

¹⁰⁹ Ponížilová, 2011, s. 97-98.

¹¹⁰ Tamtéž.

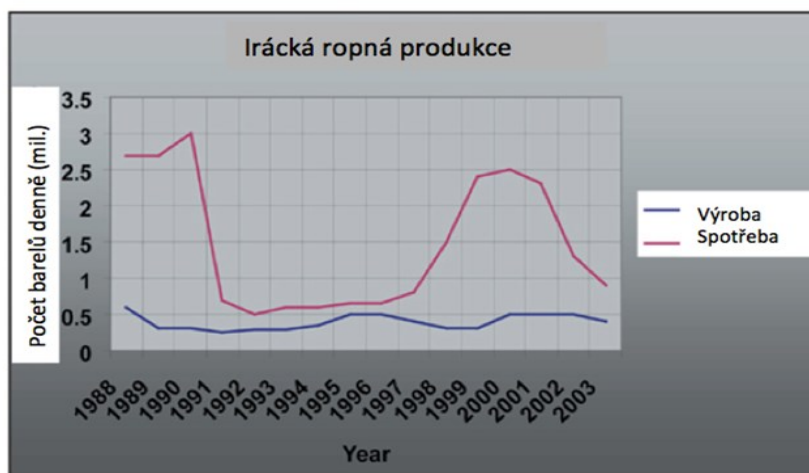
¹¹¹ Hybel, 2006, s. 81.

¹¹² Ponížilová, 2011, s. 101.

obviněny z vměšování do cizích záležitostí. Saddáma Husajna mnozí viděli jako hrdinu, který se vzepřel Západu a USA, a který bojoval za arabský svět.¹¹³

Ekonomická infrastruktura utrpěla během druhé války v Zálivu mnohem více než během osmiletého konfliktu s Íránem. Bombardování Iráku závažně poškodilo rozvody vody a elektřiny. Byly zničeny silnice, mosty, továrny a další odvětví průmyslu. Rovněž velice utrpěl zavlažovací systém.¹¹⁴ Byly rozbombardovány také školy, mešity, nemocnice, úřady vlády, obytné oblasti a historická místa.¹¹⁵ Sankce OSN po anexi Kuvajtu měly výrazně negativní dopad na ekonomickou situaci.¹¹⁶ Kvůli sankcím na vývoz ropy, byla těžba ropy omezena pouze na domácí spotřebu.¹¹⁷ V roce 1991 těžba dosahovala pouhých 350 000 barelů denně.¹¹⁸ Graf č. 2 zobrazuje spotřebu a propad ropné produkce, který po válce nastal.

*Irácká ropná produkce
1988-2003.*

Graf č. 2, zdroj: Iraq Economic Data (1989-2003), 2007 [online].

¹¹³ Ponížilová, 2011, s. 101.

¹¹⁴ Gibson, 2011.

¹¹⁵ Ahmed, 2003, s. 91.

¹¹⁶ Iraq Economic Data (1989-2003), 2007 [online].

¹¹⁷ Sanford, 2003, s. 18.

¹¹⁸ Iraq Economic Data (1989-2003), 2007 [online].

Kromě ztráty lidských životů a obrovských škod na majetku kuvajtských občanů válka v Zálivu způsobila růst cen ropy na světovém trhu.¹¹⁹ Počet civilních obětí je odhadován na 113 tisíc osob.¹²⁰

Pokles HDP odpovídal kategorii nejméně rozvinutých zemí. V roce 1990 se HDP pohybovalo kolem 938 amerických dolarů. Od roku 1991 do roku 1996 HDP nepřesáhlo hodnotu 507 amerických dolarů.¹²¹ Objevila se hyperinflace a průmyslová produkce poklesla o 50 procent.¹²²

Válečné konflikty a téměř nulová podpora vlády se negativně odrazily na vývoji zemědělství. Zemědělské systémy zchátraly a velká část zemědělské půdy v centrálním a jižním Iráku byla zničena kvůli salinizaci. Byl rovněž poškozen i chov drůbeže a hospodářských zvířat, který trpěl nedostatkem plodin a poklesem dovozu krmiva a veterinárních léčiv.¹²³

Financováním armády došlo doslova k ekonomické katastrofě, kterou navíc zhoršovalo embargo na vývoz ropy.¹²⁴ Ztráty příjmů z regulovaného nebo zakázaného exportu dosáhly podle odhadů 130-160 miliard dolarů.¹²⁵ Ropovod přes Sýrii byl uzavřen. Již před válkou ropa představovala 95 procent devizových příjmů. Špatná ekonomická situace měla demoralizující dopad na iráckou armádu. Sankční režim obsahoval zmínky o dovozu léků či jiných nezbytných humanitárních položek, ale nebyl vypracován způsob financování, aby mohly být do Iráku dováženy. Irák byl závislý na dovozu potravin.¹²⁶ Zahraniční dluhy se vyšplhaly na 80 miliard dolarů.¹²⁷

¹¹⁹ Ponížilová, 2011, s. 102.

¹²⁰ Ahmed, 2003, s. 91.

¹²¹ Iraq Economic Data (1989-2003), 2007 [online].

¹²² Gombár, 2013, s. 571.

¹²³ Sanford, 2003, s. 23-24.

¹²⁴ Ponížilová, 2011, s. 102.

¹²⁵ Po vydaném embargu OSN ropná těžba poklesla z 3,3 milionů barelů na pouhých 0,5 milionu barelů.

¹²⁶ Gombár, 2013, s. 571.

¹²⁷ Ponížilová, 2011, s. 102.

Irácká vláda získávala finanční prostředky z vývozu ropy přes Turecko a Jordánsko a tankerovou a lodní dopravou přes Írán. Irák měl zajištěn i ilegální přístup k financím v zahraničních bankách, ze kterých financoval vojenské a bezpečnostní složky, investoval do pašeráckých aktivit, zbraní, vojenských technologií a výstavby paláců.¹²⁸

2.1.3 Vývoj v Iráku v letech 1991-2003

Vládnoucí strana Baas, jejíž členové byli sunnitě, začala utlačovat ší'ity, a to i přesto, že většinu obyvatel Iráku tvořili právě ší'ité. Ší'itská opozice byla natolik roztržštěná, že nebyla schopna sebemenšího odporu. Porážka Saddáma Husajna vyvolala naději na zlepšení poměrů v Iráku, která byla posílena postupem Spojených států a jejich spojenců. Ší'itská a kurdská opozice vyvolala na severu Iráku povstání a na setkání exilových opozičních skupin v březnu 1991 v Bejrútu projednala společný postup proti iráckému režimu i proti Saddámu Husajnovi. Povstání se rozšířilo i na jižní část země. Řada členů vládnoucí strany Baas i jejich podporovatelů bylo brutálně zavražděno. Na to vládnoucí režim odpověděl zásahem Republikánské gardy v čele s Chemickým Alím.¹²⁹ Ten nechal zbourat mnoho mešit a tisíce duchovních pozatýkal. Mnoho z nich pak bylo i zavražděno. Též byly brutálně zavražděny desítky tisíc obyvatel včetně žen a dětí, které Republikánská garda používala jako „živé štíty“. Tyto události znamenaly konec povstání a mnoho ší'itských Iráčanů před terorem uteklo do sousedního Íránu, který uprchlíky přijal. Z původních 250 tisíc ší'itských obyvatel, kteří obývali jih Iráku v roce 1991, zůstalo v lednu 2003 necelých 40 tisíc lidí. Mnoho lidí bylo zatčeno a popraveno, mnoho lidí se „ztratilo“. Většina sice uprchla do Íránu a jiných částí Iráku, ale mnoho lidí se nikdy nenašlo.¹³⁰

¹²⁸ Gombár, 2013, s. 571.

¹²⁹ Alí Hasan °Abd al-Madžíd, přezdívaný chemický Alí kvůli užití chemických zbraní proti Iráčanům. Byl členem strany Baas, irácký ministr obrany, ministr vnitra, vojenský velitel a šéf irácké zpravodajské služby.

¹³⁰ Ponížilová, 2011, s. 103-104.

Také Kurdové viděli v konci války svou příležitost. Proti režimu Saddáma Husajna se bouřili už roky. Obsadili sever země a zřídili si zde svou vlastní správu. Kurdové počítali s podporou Íránu, ale pomoci se nedočkali, neboť íránští ajátolláhové se obávali vzniku Velkého Kurdistánu. Podporou iráckých Kurdů by mohli vyvolat u íránských Kurdů snahy o odtržení kurdských území od Íránu. Kurdské povstání pak během několika dní bylo iráckou armádou brutálně potlačeno. I toto vyvolalo masový útek tentokrát Kurdů do okolních států, v tomto případě především do Turecka.¹³¹

Kvůli krutosti iráckého režimu během jednoho měsíce opustilo Irák 2 500 000 obyvatel ze strany ší'itů nebo Kurdů. Irácká armáda zavraždila několik stovek tisíc lidí, mnoho jich zemřelo i při útěku ze země. Za přispění OSN na jihu Iráku vznikla bezletová zóna, která měla chránit kurdské a ší'itské povstalce i ostatní obyvatele proti útokům iráckých letadel, a také bylo umožněno mezinárodním humanitárním organizacím vstoupit na území Iráku. Irácká armáda se musela z oblasti Kurdistánu na nátlak OSN stáhnout.¹³² Vznikla fakticky zcela autonomní oblast iráckého Kurdistánu.¹³³

Kurdové požadovali připojení měst Mandalí, Chánikín a Kirkúk k autonomnímu území. Saddám Husajn přislíbil Kurdům podepsání dohody, ale nakonec k žádné dohodě nedošlo, vládní jednotky začaly na Kurdy útočit.¹³⁴ Irácká vláda počátkem uvalila na Kurdistán embargo.¹³⁵ V roce 1992 kurdští vládní představitelé vyhlásili tzv. Svobodný Kurdistán, který měl být veden vůdcem Kurdské demokratické strany Mas'údem al-Bárzáním a vůdcem Vlasteneckého svazu Kurdistánu Džalálem Tálabáním. Hospodářskou blokádu Kurdové přežili díky pomoci Turecka, které bylo zásadně proti autonomii Kurdů na svém území, ale na území Iráku ji podporovalo. Irácká vláda se snažila Kurdskou autonomní oblast co nejvíce rozvrátit, avšak spory

¹³¹ Ponížilová, 2011, s. 103-104.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Gombár, 2013, s. 538.

¹³⁴ Ponížilová, 2011, s. 104.

¹³⁵ Gombár, 2013, s. 510.

mezi oběma kurdskými politickými stranami a jejich vůdci nakonec byly pro tuto oblast daleko vážnější.¹³⁶

Do sporů mezi Kurdskou demokratickou stranou a Vlasteneckým svazem Kurdistánu vstoupilo Kurdské islámské hnutí, které dobylo města Halabdža, Pandžwin a Churmal. O zastavení bojů se snažily USA a Francie, ale bez úspěchu. Krvavé boje trvaly další tři roky. Kvůli neustálým sporům a vytrvalým bojům nakonec Kurdové ztratili veškerou mezinárodní podporu, o kterou po dlouhé roky usilovali. Humanitárním organizacím boje zabránily v jakékoliv pomoci.¹³⁷

V roce 1996 Tálabání požádal iráckou armádu, aby zasáhla na území ovládaná stranou Mas'úda al-Bárzáního. Ten se ještě pokusil o odvolání irácké armády, ale ta to odmítla. Do Kurdistánu vstoupila irácká armáda v počtu okolo 40 000 vojáků, která využila příležitosti k povraždění mnoha odpůrců iráckého režimu.¹³⁸ Přes jeden milion Kurdů před iráckou armádou uprchlo.¹³⁹ Za pomoci USA a Turecka se obě kurdské strany nakonec dohodly na přerozdělení sféry moci v Kurdistánu, ale budoucí spolupráci tyto dohody nezaručovaly.¹⁴⁰

Protiirácká koalice států v čele s USA se rozhodla nesvrhnout Saddáma Husajna v rámci operace Pouštní bouře. Důvodem měl být chybějící mandát od OSN.¹⁴¹ Rezoluce sice umožňovala vyhnání irácké armády z Kuvajtu, ale nedávala mandát k odstavení irácké armády. Také Spojené státy se domnívaly, že pro stabilitu Iráku i celé oblasti bude výhodnější ponechat Saddáma Husajna u moci. Panovaly obavy jednak ze šíření íránské islámské revoluce a pak i z toho, že by v Iráku došlo k odtržení severní (kurdské) části země a jižní (ší'itské) části země. Navíc odtržení iráckých Kurdů by mohlo vyvolat separatistické snahy i dalších Kurdů v Turecku, Íránu a Sýrii, kteří by mohli chtít obnovit myšlenku Velkého Kurdistánu. Spojenecká vojska

¹³⁶ Ponížilová, 2011, s. 103-105

¹³⁷ Tamtéž, s. 106.

¹³⁸ Tamtéž, s. 104.

¹³⁹ Schwartz, 1998, s. 113.

¹⁴⁰ Ponížilová, 2011, s. 104.

¹⁴¹ Tamtéž.

se také obávala použití zbraní hromadného ničení, protože Saddám Husajn by se mohl ocitnout v situaci, kdy by už neměl co ztratit.¹⁴²

Saddám Husajn musel po válce v Kuvajtu především upevnit svou moc, a proto se před veřejností prezentoval jako vítěz války. Na jaře 1991 potlačil povstání Kurdů a ší'itů, čímž prokázal, že stojí pevně v čele Iráku. Svou despotickou vládu opět opíral o členy své rodiny a věrné spojence jako např. Táriqa 'Azíze, který byl jmenován ministrem zahraničních věcí a místopředsedou vlády. Vysoký post ministra vnitra a ministra obrany obsadil bratranec Saddáma Husajna krutý Alí Hasan al-Madžída a místopředsedou byl 'Izzat Ibráhím ad-Dúrí. Postupem času se stávali vlivnějšími také Husajnovi synové 'Udajj a mladší Qusajj, kterého Saddám Husajn považoval za svého nástupce.¹⁴³

Na Saddáma Husajna i ostatní představitele irácké vlády bylo spácháno několik atentátů. Také bylo několik pokusů o převrat. Husajn se velmi obával o svou bezpečnost. Několik generálů nechal exemplárně popravit, na veřejnosti se objevoval co nejméně, tajil a často také měnil místo svého pobytu. Moc se snažil upevňovat čistkami v armádě nebo zvyšováním platů bezpečnostním složkám. Podpora armády měla zajistit jeho neomezenou moc, protože jedině armáda mohla zabránit převratu.¹⁴⁴

Saddám Husajn se snažil alespoň trochu zmírnit utrpení iráckého obyvatelstva. Bylo obnoveno zásobování pitnou vodou a elektřinou. Opět začala vysílat televize a v největších iráckých městech začal fungovat telefon. Příděly potravin byly navýšeny a Iráčanům bylo dovoleno si koupit naftu nebo benzín. Také byla obnovena školní výuka.¹⁴⁵

Bezpečnostní rada OSN přijala rezoluci č. 986, která zavedla program „ropa za potraviny“, jenž umožnil Iráku využít prodej ropy k zajištění humanitárního zboží.¹⁴⁶ Iráku byl stanoven prodej pouze určitého množství ropy a za výnos z prodeje mohly

¹⁴² Ponížilová, 2011, s. 104.

¹⁴³ Tamtéž, s. 107.

¹⁴⁴ Gombár, 2013, s. 505-506.

¹⁴⁵ Ponížilová, 2011, s. 108.

¹⁴⁶ Ozlu, 2006, s. 19.

být nakoupeny potraviny, léky nebo hygienické potřeby. Čtvrtina výnosu z prodeje ropy směla být použita na splácení válečných dluhů. Později byly výnosy také použity i na obnovu a rozvoj infrastruktury, vzdělání, bydlení apod. Program byl dočasným nástrojem, jak zajistit humanitární pomoc iráckému obyvatelstvu do doby, než dojde k naplnění rezolucí bezpečnostní rady. Program byl vytvořen v dubnu 1995. K jeho spuštění však došlo až v prosinci 1996 poté, co bylo mezi iráckou vládou a OSN podepsáno Memorandum porozumění.¹⁴⁷ Díky programu „ropa za potraviny“ se hospodářská situace země začala postupně zlepšovat.¹⁴⁸

Na počátku spuštění tohoto programu měl Irák povoleno prodávat ropu v hodnotě 2 miliard dolarů za půl roku. V roce 1998 se výše exportu za stejné období zvýšila na 5,26 miliard dolarů. V roce 1999 Rada Bezpečnosti OSN odstranila limity na těžbu ropy.¹⁴⁹ V letech 2000-2001 produkce ropy činila okolo 2,6 milionů barelů ropy denně a vyváželo se 1,7 milionů, což zemi přinášelo zisk okolo 12 miliard dolarů ročně. Irácké vládě zůstalo okolo 50 procent, 13 procent dostávala kurdská autonomní vláda a ze zbytku byly hrazeny válečné reparace a výdaje OSN. Koncem roku 2000 byl otevřen ropovod přes Sýrii, díky kterému země získávala 2 miliardy dolarů ročně. Program byl ukončen roku 2003 operací Irácká svoboda.¹⁵⁰ Kvůli stagnaci zemědělské výroby byl Irák v roce 2002 zcela závislý na importu základních potravin.¹⁵¹

Roku 1991 OSN ustanovila Zvláštní komisi zbrojních inspektorů (UNSCOM), která měla dohlížet na ničení zbraní hromadného ničení a biologických a chemických zbraní. Mezinárodní agentura pro atomovou energii (MAAE) měla kontrolovat likvidaci jaderných zbraní. Irácká vláda často kontroly těchto orgánů sabotovala, přesto se inspektorům podařilo vypátrat, že Irák vlastnil nervové plyny a zařízení na výrobu

¹⁴⁷ První export ropy byl v prosinci 1996, první dodávka potravin v březnu 1997.

¹⁴⁸ Gombár, 2013, s. 572.

¹⁴⁹ Ozlu, 2006, s. 20.

¹⁵⁰ Gombár, 2013, s. 572-8.

¹⁵¹ Sanford, 2003, s. 23.

balistických střel. Nedařilo se ale kontrolovat jejich zničení.¹⁵² V roce 1998 inspektoři z Iráku odešli.¹⁵³

Roku 1999 byla komise UNSCOM rezolucí Rady bezpečnosti OSN nahrazena Komisí OSN pro kontrolu, ověřování a vyšetřování (UNMOVIC), tvořenou především z diplomatů. Vedením komise byl pověřen Švéd Hans Blix, předseda MAAE. Až koncem roku 2002 se Hansi Blixovi podařilo s iráckými představiteli dojednat návrat inspektorů kontrolních misí. Ačkoliv vládní představitelé tvrdili, že Irák nevlastní žádné zbraně hromadného ničení, nepodařilo se najít nic, co by zničení zbraní dokazovalo. Neochota a odmítání spolupráce představitelů Iráku nakonec znamenalo pro čím dál více států jen potvrzení, že Irák právě zbraněmi hromadného ničení disponuje. To nakonec posloužilo jako argument vládě USA pro tvrzení, že Saddám Husajn stále disponuje obrovským množstvím zbraní hromadného ničení, v čemž Spojené státy spatřovaly hrozbu pro svou vlastní bezpečnost.¹⁵⁴ Inspektoři z Iráku odešli v polovině března 2003, těsně před zahájením invaze Američany.¹⁵⁵

Po 11. září 2001 Spojené státy obviňovaly Irák z podpory různých teroristických skupin, a to včetně al-Qá'idy, která nesla odpovědnost za útok na New York. Přímý důkaz o spolupráci Iráku s al-Qá'idou ale Američané v rukou neměli.¹⁵⁶

Poradci amerického prezidenta, v čele s Condoleezzou Riceovou, poradkyní prezidenta pro národní bezpečnost, byli názorově rozděleni na dva tábory. První tábor prosazoval radikální změnu zahraniční politiky USA, která má být založena na šíření demokracie po celém světě všemi prostředky, a to vč. války a bez ohledu na mezinárodní právo a Radu bezpečnosti OSN. Vycházeli z představy unilateralismu odrážejícího všemocnost Spojených států. Podle Andrewa W. Marshalla, strategického teoretika, se v globální politice rozlišuje mezi „zlem“, které je třeba

¹⁵² Ponížilová, 2011, s. 109.

¹⁵³ Iraq: Weapons Inspections: 1991-1998, 2003 [online].

¹⁵⁴ Ponížilová, 2011, s. 110.

¹⁵⁵ Iraq: Weapons Inspections: 1991-1998, 2003 [online].

¹⁵⁶ Ponížilová, 2011, s. 109-110.

zlikvidovat, a „dobrem“, jež se má vynutit. Kompromis není možný. V čele tohoto tábora stál ministr obrany USA v letech 2001-2006 Donald Rumsfeld a civilní zaměstnanci Pentagonu Paul Wolfowitz (náměstek ministra obrany) a Douglas J. Feith (podtajemník), kteří měli velkou podporu z řad univerzitních intelektuálů.¹⁵⁷

V srpnu 2002 Donald Rumsfeld znovu prohlásil, že Irák „je ve spojení se sítí Al-Káida“, ale i tentokrát bez důkazů. 2. srpna republikánský senátor Richard Shelby prohlásil: „*Myslím, že otázka není v tom, jestli máme obsadit Irák... Otázka zní, jestli budeme čekat tak dlouho, až vyrobí dostatek zbraní hromadného ničení, aby nám a našim jednotkám způsobil nenapravitelné škody, nebo jestli se pokusíme tomu předejít.*“¹⁵⁸

Druhý tábor reprezentovaný ministrem zahraničí 2001-2005 Colinem Kutherem Powellem prosazoval především uvážlivý realismus a využití všech mechanismů OSN. Tato skupina se opírala o standardní diplomacii ministerstva zahraničí a poznatky Ústřední vojenské služby.¹⁵⁹

20. září 2001 americký prezident George Bush jr. vyhlásil „válku proti terorismu“ (*War on Terror*).¹⁶⁰ Ve svém názoru na nebezpečí Saddáma Husajna a jeho režimu byl podporován britským premiérem Tonym Blairem. Oba jednali na základě výsledků práce tajných služeb USA a Velké Británie a přesvědčovali veřejnost i zákonodárné orgány o tom, že Irák nadále pokračuje ve výrobě zbraní hromadného ničení, a že porušuje rezoluce OSN. Snažili se získat podporu NATO a OSN. NATO vojenskou akci odmítlo a OSN jejich snahy také nepodpořila.¹⁶¹

Proti válce se stavělo mnoho zemí jako např. Německo, Francie, Rusko, Čína a Kanada.¹⁶² Vztahy se zbytkem Evropy byly poněkud chladné. Francie zastávala umírněný postoj, vyjadřovala jasně své výhrady a tlačila na Irák ve snaze najít mírové

¹⁵⁷ Gombár, 2013, s. 541-542.

¹⁵⁸ Laurent, 2003, s. 210-211.

¹⁵⁹ Gombár, 2013, s. 542.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Ponížilová, 2011, s. 110.

¹⁶² Tamtéž, s. 111.

řešení situace na Blízkém východě. Francie také neskrývala, že dává přednost návratu zbrojních inspektorů, a že by neměla být zahájena vojenská akce, pokud nebudou vyčerpány všechny dostupné diplomatické prostředky, především prostřednictvím Organizace spojených národů. Jordánský král Abdulláh II. se začátkem srpna 2003 vydal do Londýna, kde se setkal s Tony Blairem, aby mu vyjádřil své výhrady a své pochybnosti o vojenské operaci v Iráku.¹⁶³

Politickou podporu války vyjádřily pouze Španělsko, Japonsko, Jižní Korea a Filipíny. Americká veřejnost válku s Irákem vesměs schvalovala, přesto se v USA konala řada demonstrací, které válečné operace v Iráku odsuzovaly, stejně jako v Evropě. Americká společnost se brzy rozdělila na dva nesmiřitelné tábory. Americko-britským diplomatickým snahám se nedařilo dosáhnout přijetí nové rezoluce OSN, Francie chtěla navíc využít svého práva veta.¹⁶⁴ George W. Bush jr. a Tony Blair se nakonec smířili s tím, že podporu NATO a ani OSN nezískají a rozhodli se k jednostranné akci i bez mandátu Rady bezpečnosti OSN. Jejich rozhodnutí podpořil španělský předseda vlády José María Aznar a portugalský premiér José Barroso.¹⁶⁵ George W. Bush jr. prohlásil, že na invazi do Iráku se může podílet tzv. koalice ochotných, tj. států, které přislíbily svou podporu.¹⁶⁶

V letech 1991 až 2003 sužovalo irácké obyvatelstvo ekonomické embargo.¹⁶⁷ HDP od roku 1991 do roku 1996 nebylo vyšší než 507 dolarů. Během tohoto období byly většinové příjmy soustředěny v rukou vládnoucích elit, zatímco většina Iráčanů měla příjmy nízké.¹⁶⁸ Mezinárodní červený kříž prohlásil, že se irácká ekonomika nachází v troskách. V roce 2003 hodnota iráckého dináru prudce klesla.¹⁶⁹

¹⁶³ Laurent, 2003, s. 215-216

¹⁶⁴ Gombár, 2013, s. 544.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 544-545.

¹⁶⁶ Ponížilová, 2011, s. 111.

¹⁶⁷ Singer, 2010, s. 123.

¹⁶⁸ Iraq Economic Data (1989-2003), 2007 [online].

¹⁶⁹ Singer, 2010, s. 123.

3 IRÁK PO PÁDU SADDÁMA HUSAJNA

3.1 Operace Irácká svoboda

Dne 17. března 2003 dal George W. Bush Saddámu Husajnovi ultimátum, aby do 48 hodin opustil spolu se svými syny Irák. Následující den americký prezident vyzval OSN, aby stáhla své pracovníky z iráckého území. Ti se pak urychleně přesunuli na Kypr.¹⁷⁰

20. března 2003 zahájil americký prezident Operaci Irácká svoboda (*Operation Iraqi Freedom*). George Bush se odvolával na podporu čtyřiceti států světa, ale do přímých bojů se kromě USA a Velké Británie zapojily pouze Austrálie a Polsko, s polní nemocnicí Španělsko a s chemickými jednotkami také Česká republika.¹⁷¹

Tato válka s Irákem se značně lišila od předchozích. Koalice se skládala pouze z několika států a i počet vojáků byl výrazně nižší (necelých 150 000 vojáků proti více jak 500 000, kteří byli nasazeni při záchraně Kuvajtu).¹⁷² Také se lišila strategie boje. Ministr obrany Donald Rumsfeld prosadil strategii „bleskové války“. Cílem bylo rychle dobýt hlavní město a zajistit ropná pole. Poté mělo dojít ke zničení místních center odporu, najít ukryté zbraně hromadného ničení a poskytnout iráckému obyvatelstvu humanitární pomoc.¹⁷³

Nejdříve byl několik dnů bombardován Bagdád.¹⁷⁴ Během 48 hodin na Bagdád dopadlo nejméně 800 střel Tomahawk, což bylo mnohem více, než bylo použito během celé druhé války v Zálivu v roce 1991. Kromě obrovské destrukce města dvoudenní bombardování poškodilo zdroje energie a přístup k pitné vodě.¹⁷⁵ První údery byly cílené na komplex budov na jižním bagdádkém předměstí ad-Dúra, kde se měl podle

¹⁷⁰ Gombár, 2013, s. 545.

¹⁷¹ Ponížilová, 2011, s. 112.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Gombár, 2013, s. 545.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 546.

¹⁷⁵ Ahmed, 2003, s. 282.

zpravodajských služeb skrývat Saddám Husajn se svými syny.¹⁷⁶ Byly zničeny vojenské základny, radary, vládní budovy, prezidentské paláce a soukromá sídla prezidenta. Dále ústředí Republikánské gardy v Kirkúku a irácké jednotky v různých částech země. Neničily se pouze strategické cíle jako elektrárny nebo mosty, ale celá infrastruktura. Na území Iráku se ihned začaly přesunovat pěší jednotky z Kuvajtu. Iráčané kladli minimální odpor. Počátkem dubna 2003 už jednotky z Kuvajtu stály před Bagdádem.¹⁷⁷ 9. dubna 2003 byla s pomocí amerických vojáků stržena socha Saddáma Husajna na náměstí Firdos v Bagdádu. Tento počín symbolizoval konec války i přesto, že skutečná válka v tento moment teprve začala.¹⁷⁸ 10. dubna 2003 měli Američané celý Bagdád pod svou kontrolou.¹⁷⁹

Intenzivní bombardování Iráku poškodilo zdroje elektrické energie a přístup k pitné vodě v několika klíčových městech včetně Bagdádu a Basry. Přes milion Iráčanů se ocitlo bez pitné vody. Zároveň trpěli nedostatkem potravin.¹⁸⁰ OSN varovalo před vznikem humanitární krize, která postihla obyvatele Basry. Ti byli obléháni americko - britskými vojenskými jednotkami. Koncem dubna 2003 humanitární organizace stav infrastruktury v Bagdádu popsaly jako děsivý. Nefungovalo dostatečně zásobování potravin a energetické zdroje byly silně poškozeny. Irák se ocitl v obrovském chaosu, kde lidé bojovali mezi sebou o přežití.¹⁸¹

Američané kontrolovali i několik dalších měst. Bohužel se nesnažili nastolit v dobytých městech pořádek a bezpečnost, a tím nezabránili rabování vládních budov, bank, vojenských skladů a bohužel také muzeí. Nejvíce poškozeno bylo irácké národní muzeum, kde byly zcizeny desítky tisíc historických památek. Vykradení vojenských a muničních skladů posílilo povstalce. Iráčané stále ještě ovládali tři významná města - Tikrít, který byl baštou klanu Saddáma Husajna, Mosul a Kirkúk. Tikrít poskytoval Husajnovi nejvytrvalejší podporu, ale i ten nakonec 14. dubna 2003 padl. Irácká

¹⁷⁶ Gombár, 2013, s. 546.

¹⁷⁷ Ponížilová, 2011, s. 113.

¹⁷⁸ Ten years on: The fall of Saddam's statue, 2013 [online].

¹⁷⁹ Ponížilová, 2011, s. 113.

¹⁸⁰ Z 1, 5 milionu obyvatel tvořily 40 procent děti.

¹⁸¹ Ahmed, 2003, s. 282-283.

armáda, která ztratila jakoukoliv motivaci k boji, se rozpadla ještě před ukončením válečných operací. Nakonec neměly spojenecké síly s kým projednat ukončení bojů a nastolení příměří.¹⁸²

USA se svými spojenci v Iráku zvítězily velmi snadno, ač stály proti velké přesile. Irácká armáda měla 400 000 vojáků, na rozdíl od necelých 150 000 mužů spojeneckých vojsk. Nastolení demokratického režimu, kde mají všichni stejná práva bez ohledu na etnický původ nebo náboženské vyznání, se ukázalo jako velký problém. Američané očekávali, že Iráčané přivítají pád diktátorského režimu a budou vděční svým osvoboditelům. Tato představa se ukázala jako nereálná a po ukončení bojů se to stále více začalo projevovat.¹⁸³

Konec hlavních bojových operací oznámil Bush dne 1. května 2003 na palubě letadlové lodi Abraham Lincoln.¹⁸⁴ Dobytím Tikrítu skončil odpor irácké armády. Bohužel odboj nevládních skupin proti vojákům koalice pokračoval ještě několik dalších let po skončení války.¹⁸⁵

Již začátkem června roku 2003 se začaly objevovat zprávy, které potvrzovaly, že vlády Spojených států a Velké Británie oklamaly veřejnost, aby získaly záminku pro zahájení války v Iráku. Když byl velitel námořní expediční jednotky tázán, proč se nepodařilo nalít žádné zbraně hromadného ničení, které se měly v Iráku údajně nacházet na základě tvrzení tajných služeb USA, tak odpověděl: *„My jsme se jednoduše mýlili. Bylo to pro mě překvapivé a stále je pro mě překvapením, že jsme neobjevili nukleární, chemické nebo biologické zbraně v Iráku... Věřte mi, není tomu tak kvůli malé snaze. Byli jsme prakticky v každém muničním skladu od kuvajtských hranic po Bagdád, ale jednoduše žádné zbraně tam nebyly.*¹⁸⁶

¹⁸² Ponížilová, 2011, s. 113.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Gombár, 2013, s. 548.

¹⁸⁵ Ponížilová, 2011, s. 114.

¹⁸⁶ Ahmed, 2003, s. 298.

3.2 Dopadení Saddáma Husajna a problémy s bezpečnostní situací

Saddáma Husajna a další vládní představitele se nepodařilo dopadnout, a to se nyní stalo hlavním úkolem vojáků spojeneckých armád. Již v roce 2002 Spojené státy vydaly seznam „tuctu Saddámových špinavců“ (*Saddam's Dirty Dozen*). Americká armáda rovněž vydala „identifikační“ hrací karty, které měly pomoci dopadnout Saddáma Husajna a jeho nejbližší spolupracovníky.¹⁸⁷ Několik představitelů iráckého režimu se podařilo dopadnout ještě do léta, významným úspěchem pak bylo zabití Husajnových dvou synů ʿUdajje a Qusajje, kteří byli objeveni v úkrytu v Mosulu.¹⁸⁸ Saddáмова první manželka Sádžida a jeho tři dcery získaly azyl v Jordánsku.¹⁸⁹

Zdalo se, že strana Baas se po svržení Saddáma Husajna rozplynula, ale strana dál přežívala v ilegalitě. Jedním z čelních představitelů strany byl ʿIzzat Ibráhím ad-Dúrí, kterého se Američanům v roce 2003 nepodařilo dopadnout.^{190 191}

Spojené státy byly po úspěšné invazi rozhodnuty nastolit v Iráku přímou okupační správu, která by byla v krátkém čase nahrazena liberální demokracií a tržní ekonomikou. Inspirovaly se zkušenostmi z poraženého Německa a Japonska po druhé světové válce.¹⁹²

Bezpečnostní situace v Iráku byla tragická a den ode dne se zhoršovala. Kolem bývalého prezidentského paláce byla vytvořena „Zelená zóna“, kde bylo sídlo Koaliční provizorní správy, velvyslanectví USA, a kde žili prominenti nového iráckého režimu, kteří tuto zónu téměř neopouštěli. Zóna byla obehnána vysokou betonovou zdí a

¹⁸⁷ Jednalo se celkem o 55 karet od es v pořadí piky, kříže, srdce a káry až po dvojky a po nich následovaly tři žolíci. Na kartách byli vyobrazeni zločinci Husajnova režimu. Číslo jedna (pikové eso) – Saddám Husajn, číslo dvě (křížové eso) – syn Husajna Qusajj, číslo tři (srdcové eso) – Husajnov syn Udajj, číslo čtyři (kárové eso) – generál Abd al-Hamíd Mahmúd at-Tiqrití, číslo pět (pikový král) – chemický Alí Hasan abd al-Madžíd.

¹⁸⁸ Ponížilová, 2011, s. 114.

¹⁸⁹ Gombár, 2013, s. 548.

¹⁹⁰ Al-Shibeeb, 2015 [online].

¹⁹¹ Ad-Dúrí byl pravděpodobně zabit v roce 2015 v bojích s iráckými vládními jednotkami. Ad-Dúrí byl vůdcem sunnitských jednotek, které bojovali po boku Islámského státu.

¹⁹² Gombár, 2013, s. 550.

pečlivě střežená armádou. Ostatní části Bagdádu byly nazývány „Rudou zónou“, kde panovalo všeobecné násilí a brutalita, únosy a znásilnění, pašování drog a ropy. Navíc islamisté záměrně vraždili lékaře, učitele, univerzitní profesory a vědce, což vyvolalo úprk vzdělaných lidí ze země. Životní podmínky obyvatel Bagdádu se neustále zhoršovaly. Nefungovalo zásobování vodou, elektřinou, nefungovala kanalizace a chyběla také lékařská péče. V ostatních iráckých městech byla situace velice podobná.¹⁹³

Vojáci koalice se snažili nastolit v zemi pořádek zřízením irácké policie, začali s obnovou infrastruktury, s opravou rozvodů vody i elektrického vedení, ale nedokázali zabránit dennímu rabování, zvýšené kriminalitě, srážkám mezi zneprátelenými etniky či vražedným útokům. Útoky byly velmi intenzivní a vyžádaly si více obětí, než přímý vojenský zásah. Všechny skupiny útočníků se snažily jednotlivými útoky bojovat proti koaličním jednotkám, protože si uvědomovali, že v přímém boji s koaličními vojáky by neměly šanci uspět.¹⁹⁴

Později vyšlo najevo, že útoky na koaliční vojáky podnikali také protiameričtí islámští fundamentalisté ze zahraničí. Mnoho z nich bylo napojeno na síť al-Qá'ida.¹⁹⁵ V čele fundamentalistů stál Abú Mus'ab az-Zarkáwí. Nejprve útoky na spojenecká vojska přicházely ze strany stoupenců poraženého režimu a strany Bass, především z oblasti sunnitského trojúhelníku,¹⁹⁶ kteří měli podporu z řad místních sunnitů. Postupně se k nim ale začaly přidávat další náboženské skupiny, které nesouhlasily s přítomností cizí armády na iráckém území.¹⁹⁷

Nenávist obyvatelstva vůči vojákům koalice se stupňovala kvůli četným případům násilí vůči civilistům, necitlivému chování amerických a britských vojáků, a

¹⁹³ Gombár, 2013, s. 553.

¹⁹⁴ Ponížilová, 2011, s. 115.

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ Sunnitský trojúhelník je oblast osídlená nejvíce sunnity. Zahrnuje území od Bagdádu na východ i severovýchod a města Fallúdža, Ramadí, Samarrá a Tikrít.

¹⁹⁷ Ponížilová, 2011, s. 116.

také kvůli uniklým informacím o mučení iráckých zajatců americkými vojáky. Začaly se rýsovat první počátky iráckého povstání.¹⁹⁸

Spojené státy se svými spojenci se dostali do nelehké situace. Pro udržení pořádku v zemi bylo potřeba navýšit počet vojáků, ale více vojáků by mohlo ještě více znepřátelit místní obyvatele. Začala se objevovat kritika rozpuštění irácké armády, která by nejlépe ochránila Irák před rabováním a násilnostmi, a to i přesto, že spousta Iráčanů si spojovala iráckou armádu s terorem proti opozici, šícitům, Kurdům a ostatním odpůrcům režimu.¹⁹⁹

V srpnu 2003 začal nábor do iráckých sborů civilní obrany, včetně jejich výcviku. Nejprve tyto sbory sloužily jako policejní jednotky, ale postupně začaly vznikat i armádní jednotky. Zprvu, vzhledem k finančnímu ohodnocení, nebyla o rekruty nouze, ale časem, kdy se příslušníci jednotek stávali oběťmi útoků povstalců a dalších ozbrojenců, počet zájemců o práci ve sborech klesal. Pro odchod koaličních jednotek bylo nesmírně důležité, aby irácké policejní a armádní jednotky zajišťovaly bezpečí. Spojeným státům se podařilo vycvičit v roce 2005 na 170 000 příslušníků policie a armády, v roce 2008 už měly jednotky 600 000 členů.²⁰⁰

V říjnu a listopadu 2003 se povstání Iráčanů začalo rozrůstat. Američané odpověděli operací Železné kladivo (*Iron Hammer*), která byla cílená na Saddáma Husajna a stoupence jeho vládního režimu²⁰¹. V rámci této operace byl 13. prosince 2003 dopaden Saddám Husajn, který přežíval v malém podzemním úkrytu nedaleko Tikrítu. Následovaly tvrdé boje, které si vyžádaly stovky mrtvých. Po zákazu protiamerických novin se povstání rozšířilo i mezi šíitské Araby.²⁰²

Dopadení Saddáma Husajna představovalo pro obyvatele Iráku symbol definitivního konce krutého režimu.²⁰³ Saddám Husajn byl 19. října 2005 postaven před

¹⁹⁸ Gombár, 2013, s. 552-554.

¹⁹⁹ Ponížilová, 2011, s. 116.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ U.S. Forces Launch Operation Iron Hammer, 2003 [online].

²⁰² Gombár, 2013, s. 554.

²⁰³ Ponížilová, 2011, s. 120.

soud, kde byl souzen „pouze“ za smrt 148 lidí při atentátu v ad-Dudžajlu v červenci 1982,²⁰⁴ což byla maličkost vzhledem ke všem zločinům, kterých se dopustil. Proces byl odsouzen jako nespravedlivý organizacemi pro lidská práva.²⁰⁵ 30. prosince 2006 byl Saddám Husajn oběšen na vojenské základně v bagdádské šíitské čtvrti Kazimíja.²⁰⁶ Koaliční správa ještě odstranila veškerý vliv strany Baas na řízení země a vrcholným členům strany zakázala pracovat ve vyšších státních orgánech.²⁰⁷

Rada bezpečnosti OSN rezolucí č. 1511 z roku 2003 udělila koaličním vojskům okupační status a povolila, aby byly využity všechny nutné prostředky ke stabilizaci země a zajištění bezpečnosti a pořádku.²⁰⁸

Poválečná situace v Iráku nebyla dobrá. Koaličním vojskům byl dáván za vinu vzrůst násilí, neschopnost zavést pořádek, ale také to, že poválečný vývoj si vyžádal mnoho lidských obětí nejen mezi vojáky, ale zejména mezi civilisty.²⁰⁹

K hledání zbraní hromadného ničení byla vytvořena Irácká průzkumná skupina (*Iraq Survey Group*), která byla tvořena americkými, britskými a australskými experty. Závěrečná zpráva Charlese Duelfera z 30. září 2004 konstatovala, že žádné zbraně hromadného ničení v Iráku nebyly nalezeny, a že se v Iráku nenacházely ani před válkou.²¹⁰ Zároveň nebylo prokázáno ani napojení iráckého režimu na al-Qá'idu. Odpůrci války dále připomínali, že koalice neměla mandát Rady bezpečnosti OSN a válka navíc vyvolala sektářské násilí, které připravilo o život desítky tisíc lidí. Byly slyšet také názory, že válka měla pouze usnadnit USA a Velké Británii kontrolovat zásoby ropy.²¹¹

²⁰⁴ Gombár, 2013, s. 548.

²⁰⁵ Chomsky, 2008, s. 60.

²⁰⁶ Gombár, 2013, s. 548.

²⁰⁷ Ponížilová, 2011, s. 120.

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 117.

²¹⁰ Gombár, 2013, s. 550.

²¹¹ Ponížilová, 2011, s. 117.

Ši'ité, kteří trpěli pod režimem Saddáma Husajna a oslavovali jeho pád, zahraniční armádu jako své osvoboditele nevnímali. Svůj vzdor vůči Saddámu Husajnovi nyní obrátili proti vojákům koalice.²¹² Ši'itští duchovní vyzývali k odporu vůči kontrole země ze strany „nevěřících“. Nejvlivnější ši'itskou protiamerickou skupinou byla tzv. Mahdího armáda, která začínala s počtem jen 500 náboženských studentů, kteří byli napojeni na duchovního Muqtadu as-Sadra.²¹³ Počet jeho podporovatelů se odhadoval na 3-5 milionů osob. Mahdího armáda bojovala s iráckými bezpečnostními složkami i jinými ši'itskými skupinami.²¹⁴

Neustále utlačovaní ši'ité ze strany Husajnova režimu nyní obrátili svůj hněv vůči sunnitům. Začali napadat sunnitská města, jejich obyvatele, ničit mešity i místa jejich shromažďování. Sunnité se začali chovat stejně. Sektářské násilí podporované fanatiky i některými politiky se rozhořelo a počty zabitých narůstaly.²¹⁵

Kurdové, jejichž oddíly Pešmergů pomáhaly porazit během války iráckou armádu, nyní požadovali kontrolu svých území, kterých se za Husajna zmocnili Arabové. Nová irácká ústava jim zaručila značnou míru samosprávy. Od června 2005 měla Kurdská autonomní oblast svou vládu, v jejímž čele stanul prezident Mas'úd Bárzání. Hlavním městem se stal Erbil. Vláda se snažila o obnovu země i za pomoci zahraničního kapitálu. Kurdové svá území mohli díky stabilní a relativně bezpečné situaci rozvíjet. Velká část kurdského území nebyla válkou zasažena, a také Kurdové neměli problém se sektářským násilím, které trápilo zbytek Iráku.²¹⁶

V ostatních částech Iráku se podařilo i přes sektářské násilí a časté útoky na mnoha místech obnovit rozvody vody a elektřiny a život Iráčanů se začal zlepšovat. Od konce roku 2003 se opět začala těžit ropa, z jejíchž výnosů byla financována rekonstrukce země. Začaly se postupně obnovovat nemocnice, obchody s

²¹² Ponížilová, 2011, s. 117.

²¹³ Profile: The Mahdi Army, 2008 [online].

²¹⁴ Ponížilová, 2011, s. 117.

²¹⁵ Tamtéž, s. 118.

²¹⁶ Tamtéž.

potravinami, banky, začal vysílat rozhlas a televize a začaly vycházet noviny. Obyvatelé Iráku se začali vracet do zaměstnání a děti do škol.²¹⁷

3.3 Snaha o nastolení demokratického režimu

Správou Iráku byla pověřena Koaliční provizorní správa (*Coalition Provisional Authority*) vytvořená 12. května 2003. Koaliční provizorní správa ustanovila Iráckou vládní radu (*Madžlis al-hukm al-iráqí*) složenou z 25 Iráčanů. Ti představovali nejvyšší orgán Irácké republiky. Členové Irácké vládní rady byli jmenováni Prozatímní koaliční správou tak, aby byly zastoupeny všechny náboženské a etnické skupiny obyvatel. Své zástupce tak měli Arabové i Kurdové, ší'ité i sunnité, ženy i muži. Složení vládní rady bylo sice reprezentativní, avšak takto různorodé skupiny nebyly schopny žádné dohody.²¹⁸

Do čela prozatímní koaliční správy byl jmenován prezidentem Bushem americký diplomat Paul Bremer.²¹⁹ I přesto, že Bremer neměl žádné předchozí zkušenosti v oblasti Blízkého východu a jeho zaměstnanci situaci v zemi neznali, měl ve svých rukou moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. Řídil zemi pomocí dekretů a jeho první dva vydané dekrety byly pro pozdější vývoj v Iráku klíčové. 16. května 2003 vydal Bremer dekret č. 1, kterým rozpustil stranu Baas a zahájil proces „debaasizace“. Tento dekret zakázal všem stranickým funkcionářům pracovat ve veřejné správě. Dekretem č. 2, který byl vydán o týden později, byly rozpuštěny všechny vojenské, bezpečnostní a zpravodajské orgány Husajnova režimu. To způsobilo, že se bez práce ocitlo přes 300 000 mladých mužů, na desítky tisíc bývalých důstojníků přišlo o penzi a 30 000 administrativních pracovníků muselo opustit státní úřady.²²⁰

Americká administrativa podmínila ukončení okupace tím, že vytvoří novou ústavu a uspořádá celostátní volby. Pro dokončení všech úkolů si Američané stanovili

²¹⁷ Ponížilová, 2011, s. 119.

²¹⁸ Tamtéž, s. 121.

²¹⁹ Katzman, 2009, s. 9.

²²⁰ Gombár, 2013, s. 552.

konec roku 2005. Avšak velký ajjatoláh as-Sístání²²¹ a další usilovali o to, aby byla moc co nejdříve předána suverénní irácké vládě.²²²

V listopadu 2003 Američané oznámili, že Iráku bude navrácena suverenita k 30. červnu 2004 a celostátní volby do irácké poslanecké sněmovny se budou konat ke konci roku 2005. Toto rozhodnutí bylo začleněno do prozatímní ústavy, nazvané Zákon o správě státu pro přechodnou dobu (*Transitional Administrative Law/Qánún idárat ad-dawla li-l-fatra al-intiqálíja*), která byla podepsána 8. března 2004.²²³ Ústava obsahovala principy demokratického státu a vlády, práva a povinnosti občanů a principy svobody a federalistického uspořádání.²²⁴ Dále byl zpracován podrobný plán politické transformace, včetně termínu voleb 30. ledna 2005 do přechodného národního shromáždění s 275 křesly. Dále byl stanoven termín 15. srpna 2005 pro vypracování trvalé ústavy, která by byla schválena v referendu a termín pro celostátní volby 15. prosince 2005.²²⁵

Jakákoliv provincie měla možnost vetovat dvoutřetinovou většinou novou ústavu, což by vyvolalo přepracování ústavy a uspořádání nových voleb 15. října 2006. Kurdové si udrželi svou autonomii a domobranu.²²⁶

Prozatímní ústava přímo neřešila, jak by měla irácká vláda vypadat a vytvoření nové vlády byl velice složitý proces. Na výběru jednotlivých vládních členů se podílela jak Koaliční provizorní správa a Irácká vládní rada, tak i OSN prostřednictvím zvláštního vyslance Lakhdara Brahimiho.²²⁷

28. června 2004 byla rozpuštěna Koaliční provizorní správa a irácká vládní rada. Svrchovanost nad Irákem byla předána iráckým představitelům. Spojené státy si

²²¹ Velký ajatulláh °Alí al-Husajní as-Sístání (narozen 1930) je nejvýznamnějším šíitským duchovním v Iráku. V březnu 2003 vyzval šíity, aby nebojovali proti americkým vojákům.

²²² Katzman, 2009, s. 14.

²²³ Tamtéž.

²²⁴ Gombár, 2013, s. 555.

²²⁵ Katzman, 2009, s. 14.

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ Tamtéž.

nadále podržely zodpovědnost za bezpečnostní situaci v zemi. Vojenská a politická moc zůstala i nadále v rukou Američanů.²²⁸

Prozatímní irácká vláda získala od koaliční správy veškeré pravomoci k vládnutí do doby, než bude vytvořena nová vláda vzniklá na základě výsledků parlamentních voleb. Tato rozhodnutí byla schválena i Radou bezpečnosti OSN, která tímto ukončila status okupace pro spojenecké síly.²²⁹

28. června 2004 byla vytvořena Irácká prozatímní vláda, jejímž premiérem byl proamerický „ljád“ Alláwí. Vláda se snažila respektovat sektářské a etnické rozdělení země a jejím hlavním úkolem byla příprava voleb. Také se zvýšila účast žen v politice. Funkci prezidenta zastával sunnitský kmenový vůdce Ghází Mašal Adžíl al-Jáwir. Nová vláda vystupovala proti násilí, vraždám, únosům a pašování, ale skutečných výsledků dosahovala pouze v potlačování protestů proti okupaci, kde měla podporu Američanů.²³⁰

Přestože začátek roku 2004 byl poměrně klidný, během roku začali ze zahraničí přicházet bojovníci, kteří útočili na koaliční vojáky i na nové irácké bezpečnostní složky. Začalo narůstat násilí. Centrem odporu náboženských skupin se stala města Fallúdža a Nadžaf. Ve Fallúdži Američané svedli s povstalci dvě velké bitvy, aby město udrželi pod svou kontrolou. V Nadžafu ale kontrolu ztráceli. Nadžaf byl zcela ovládnán Mahdího armádou a byl centrem aktivit Muqtady as-Sadra. Američané se proto rozhodli tuto ší'itskou skupinu zcela zničit. To se podařilo a koncem léta 2004 byl za pomoci ajatolláha Alího as-Sístáního vyhlášen mír.²³¹

První volby do Prozatímního národního shromáždění, které se konaly 30. ledna 2005, měly účast 59,9 procent. Volební účast Kurdů a ší'itů byla vysoká, většina sunnitů volby bojkotovala. Prezident Ghází al-Jáwir byl mezi prvními, kdo vstoupil do volebních místností a prohlásil: „*Hluboko v mém srdci cítím, že Iráčané si zaslouží*

²²⁸ Gombár, 2013, s. 555.

²²⁹ Ponížilová, 2011, s. 123.

²³⁰ Gombár, 2013, s. 555.

²³¹ Ponížilová, 2011, s. 122.

*svobodné volby. Toto bude náš první krok, kterým se Irák připojí ke svobodnému světu a bude součástí demokracie, na kterou budou Iráčané pyšní.*²³²

Volby vyhrála Sjednocená irácká koalice (*Al-i'tiláf al-iráqí al-muwahhad*), kterou tvořila Nejvyšší rada islámské revoluce, strana Da'wa a nově založená Islámská strana ctnosti (*Hizb al-fadíla al-islámí*) v čele s velkým ajjatulláhem Muhammadem al – Ja'qúbím. Tato koalice měla velkou podporu ájatulláha 'Alího as-Sístáního. Na druhém místě skončila Vlastenecká aliance Kurdistánu, kterou tvořilo spojení Demokratické strany Kurdistánu, Vlasteneckého svazu Kurdistánu (*At-taháluf al-wataní al-kurdistání*) a dalších menších kurdských stran. Na třetím místě se umístil sekulární Irácký seznam (*Al-qá'ima al-iráqíja*) v čele s 'Aljádem Alláwím. Sunnitě získali pouze pět mandátů, a proto byli zcela přehlíženi. Přechodná irácká vláda nahradila prozatímní vládu.²³³ Prezidentem byl 5. dubna 2005 jmenován Kurd Džalál Talabání a premiérem ší'ita Ibráhím ad-Džafarí.²³⁴ Předsedou parlamentu byl zvolen Ghází al-Jáwir. Poté probíhaly čistky všech úředníků bývalého režimu i těch, kteří byli dosazeni předchozí vládou. Na ministerstvech se objevoval nepotismus a korupce. Ministerstvo vnitra bylo v rukou Nejvyšší rady Islámské revoluce v Iráku a na ministerstvo obrany začali být přijímáni ve velkém noví kurdští a ší'itští důstojníci.²³⁵

S parlamentními volbami se současně konaly i volby do 111členného Kurdského národního shromáždění v provinciích Irbíl, Dihúk a as-Sulajmáníja. Ve volbách zvítězila Vlastenecká aliance Kurdistánu s celkovým výsledkem 89,6 % hlasů, která tímto získala v parlamentu 104 křesel. Prezidentem Kurdistánu se stal 14. června 2005 Mas'úd al-Barzání a předsedou kurdské vlády Níčírván Idrís al-Bárzání. V autonomních provinciích Kurdistánu panovalo období politické stability a vnitřní bezpečnosti. Bezpečnost byla narušována útoky turecké armády, která pronásledovala povstalce ze Strany kurdských pracujících. K největším střetům došlo v létě roku 2006.²³⁶

²³² Milestone elections begin in Iraq, 2005 [online].

²³³ Gombár, 2013, s. 556.

²³⁴ Ponížilová, 2011, s. 123.

²³⁵ Gombár, 2013, s. 556.

²³⁶ Tamtéž, s. 556-557.

Hlavním úkolem parlamentu bylo vypracování návrhu ústavy. Nová ústava vycházela z předchozí prozatímní ústavy a zaručovala základní lidská práva a svobody, občanská práva náboženských a etnických menšin, určovala povinnosti občanů a rovněž stanovila míru autonomie iráckých regionů vč. kurdských oblastí. Nová ústava představovala kompromis mezi požadavky jednotlivých náboženských i etnických skupin. 15. října 2005 byla iráckými občany schválena v referendu.²³⁷

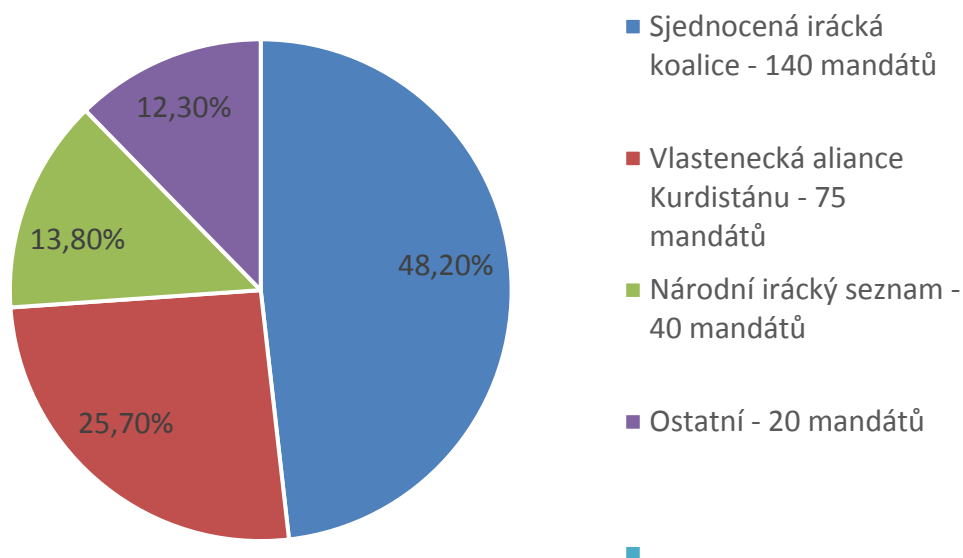
15. prosince 2005 se konaly volby do Iráckého národního shromáždění, kterých se již účastnili i sunnitě.²³⁸ Volební účast byla 79,6 procent. Nejlepší výsledek získala opět ší'itská Sjednocená irácká koalice, ale oproti předchozím volbám ztratila 12 poslaneckých mandátů. Na druhém místě skončila Vlastenecká aliance Kurdistánu, která ztratila 22 křesel. Na třetím místě se umístila sunnitská Fronta irácké shody (*Džabhat at-tawáfuq al-íráqíja*), která byla vytvořena Islámskou stranou v Iráku. Nový parlament svěřil funkci prezidenta opět Džalálu Talabánímu. Viceprezidenty se stali sunniti Táriq al-Hášimí a ší'ita Ādíl Ābd al-Hádí al-Muntafikí. Podrobné výsledky voleb jsou uvedeny v grafech č. 3 a č. 4.²³⁹

²³⁷ Ponížilová, 2011, s. 123.

²³⁸ Tamtéž.

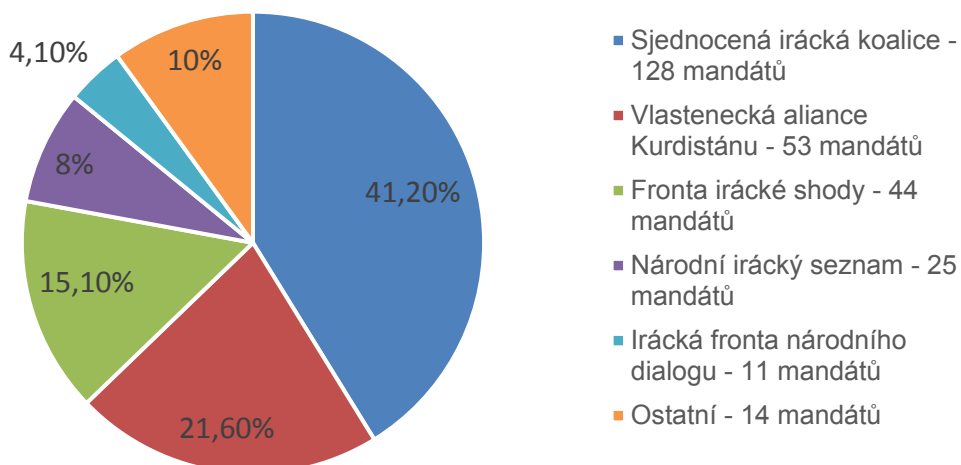
²³⁹ Gombár, 2013, s. 558.

Výsledek voleb do iráckého shromáždění leden 2005

Graf č.3, zdroj: Gombár, 2013, s. 556.

Výsledek voleb do iráckého shromáždění prosinec 2005

Graf č.4, zdroj: Gombár, 2013, s. 558.

V květnu 2006 byla vláda poškozena odchodem Islámské strany ctnosti. Premiér ad-Džafarí nezískal důvěru a 20. května 2006 ho ve funkci vystřídal Núrí Kámil al-Málíkí, který zastával rovněž funkci tajemníka strany Da'wa.²⁴⁰ Nová vláda s premiérem Núrím al-Málíkím byla sestavena ze 17 ší'itů, 7 sunnitů, 7 Kurdů a 5 členů sekulární aliance.²⁴¹

Nový premiér vzbuzoval v lidech naději na změny, ale situace se příliš nelišila od dob jeho předchůdců. Korupce a nepotismus stále byly centrem ministerstev.²⁴²

Poslední rezolucí Rady bezpečnosti OSN byla Dohoda o stažení ozbrojených sil, kde bylo stanoveno, že do června 2009 musí bojové jednotky spojeneckých armád opustit města a vesnice. Na 31. prosince 2011 bylo stanoveno úplné stažení spojeneckých vojsk z Iráku. USA s Irákem uzavřely ještě smlouvu o pomoci americké armády při obraně Iráku při napadení. Smlouva také zahrnovala ekonomickou a kulturní spolupráci.²⁴³

Spojené státy si uvědomovaly, že nemůžou Irák opustit dřív, než bude nastolen pořádek a bude panovat bezpečí, a kdy budou moci převzít ochranu irácké bezpečnostní složky. Nikdo nepředpokládal, že se nastolení pořádku tolik protáhne. Američané vyslali do Iráku další vojáky. Postupně se jim dařilo snižovat počet teroristických útoků i udržovat klidnější vztahy mezi ší'ity a sunnity. Neklidné oblasti, které postupně získávali pod svou kontrolu, se snažili co nejdříve obnovovat, aby získávali přízeň iráckých obyvatel. To se začalo projevovat pozitivně a útoků i násilí v ulicích začalo ubývat.²⁴⁴

Během roku 2007 se situace v Iráku stabilizovala. Ozbrojené skupiny byly oslabeny, některé přijaly příměří. Sektářské násilí mělo na obyvatele Iráku daleko větší

²⁴⁰ Gombár, 2013, s. 557-558.

²⁴¹ Ponížilová, 2011, s. 124.

²⁴² Gombár, 2013, s. 558.

²⁴³ Ponížilová, 2011, s. 124.

²⁴⁴ Tamtéž.

dopad než samotná válka. Bohužel ještě nyní nelze prohlásit Irák za bezpečnou zemi, neboť stále ještě dochází k bombovým či jiným útokům.²⁴⁵

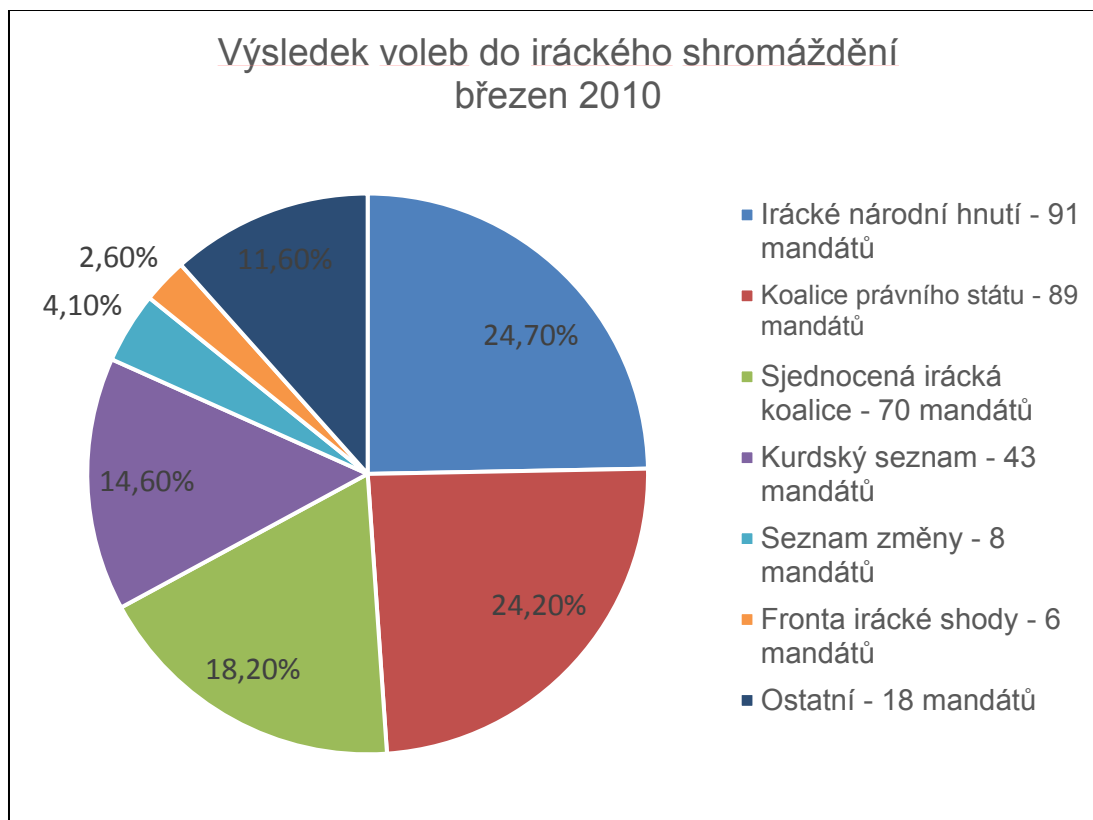
Po zvolení nového amerického prezidenta Baracka Obamy v roce 2009 došlo k rozhodnutí válku v Iráku ukončit. Vojáci americké armády se začali postupně stahovat zpět do USA. Američané se již nezapojovali do bojových operací, ale pomáhali pouze s výcvikem Iráčanů. Snažili se působit jako podpůrné a odstrašující síly. Irácký premiér al-Málíkí po dohodě s USA prohlásil, že zajištění bezpečnosti leží nyní na iráckých bezpečnostních silách. Odchod amerických vojáků byl přesto sledován s obavami z růstu násilí. Celou situaci komplikovala neschopnost iráckých politiků sestavit novou vládu. 6. března 2010 se konaly parlamentní volby, jejímž vítězem byla koalice sekulárních stran Irácké národní hnutí v čele s ėljádem Alláwím. Koalice Právní stát (*l'ġiláf dawlat al-qánún*) vedená al-Málíkím ztratila proti vítězné straně dvě křesla. Jako třetí skončila ší'itská Sjednocená irácká koalice (*Al-i'ġiláf al-watání al-ġiraqí*) Ibráhíma al-Džafarrího. Čtvrtý v pořadí byl blok kurdských stran. Núrí al-Málíkí s volebními výsledky nesouhlasil, ale OSN prohlásila volby za svobodné a demokratické a sestavením vlády byl pověřen vítěz voleb ėljád Alláwí. Vítězné strany se díky těsným volebním výsledkům nebyly schopny dohodnout na spolupráci.²⁴⁶

Po dlouhých vyjednáváních o post premiéra 21. prosince 2010 Núrí al-Málíkí sestavil svou druhou 47člennou vládu. Núrí al-Málíkí kromě postu premiéra vykonával také funkci ministra vnitra, obrany a národní bezpečnosti. Až v srpnu 2011 se ministrem obrany stal sunnita Saġdún ad-Dulajmí.²⁴⁷ Výsledky voleb jsou popsány v grafu č. 5.

²⁴⁵ Ponížilová, s. 125.

²⁴⁶ Gombár, 2013, s. 559-560.

²⁴⁷ Tamtéž.

Graf č. 5, zdroj: Gombár, 2013, s. 560.

3.4 Irácké povstání a občanská válka

V následujících letech 2005 a 2006 se sektářské násilí v Iráku stupňovalo a nedařilo se situaci zklidnit. Krvavé útoky mezi ší'ity a sunnity nabíraly na síle a irácká vláda byla bezmocná. Koncem roku 2006 se již začalo hovořit o občanské válce.²⁴⁸

Počet bojovníků, ať už islamistického nebo nacionalistického odporu, byl koncem roku 2006 odhadován na 30 až 40 000 ozbrojenců, proti kterým stálo okolo 150 000 amerických a 9 000 britských vojáků. Obě vedoucí kurdské strany (Demokratická strana Kurdistánu a Vlastenecký svaz Kurdistánu) si zachovávaly své milice (péšmerga), které vystupovaly jako provládní síly. Ozbrojeni byli také příslušníci kmenů a vesničané. Ve městech působila k obraně a k ochraně majetku domobrana. Nejaktivnějšími protivníky okupačních sil byly sunnitské ozbrojené složky, které bojovaly jak proti západní okupaci, tak i proti Spojenými státy nastolenému režimu. Mezi hlavní ozbrojené nacionalisticko – islámské skupiny patřila Islámská armáda

²⁴⁸ Ponížilová, 2011, s. 123.

v Iráku (*Al-džajš al-islámí fí l-íráq*), Armáda bojovníků (*Džajš al-Mudžahidín*), Brigády revoluce 1920 (*Katá'ib thawrat al-ísrín*), Irácký Hamás (*Hamás al-íráq*), Armáda „chalífů vedených správnou cestou“ (*Džajš ar-rášídín*) a další menší skupiny. K sekulárním nacionalistickým ozbrojeným skupinám, které se označovaly jako přívrženci Saddáma Husajna, se řadily Muhammadova armáda (*Džajš Muhammad*) a Návrat (*al-awda*).

Po americké invazi se také objevila islamistická skupina Tawhíd wa Džihád v čele s Abú Musabem az-Zarkáwím, který měl za sebou bohatou teroristickou minulost z Afgánistánu, Jordánska a Pákistánu. Jeho skupina vešla ve známost jako irácká Al-Qá'ida poté, co se v říjnu 2004 přejmenovala na Základnu džihádu v Mezopotámii (*Qá'idat al-džihád fí Bilád ar-ráfidajn*). Američanům se podařilo Zarkáwího v červnu 2006 zabít.²⁴⁹ Jeho nástupcem se stal Abú Ajjúb al-Masrí. V roce 2006 byla rovněž vytvořena Rada bojovníků v Iráku, která sdružovala šest islamistických skupin včetně irácké Al-Qá'idy. V polovině října 2006 byla rozpuštěna a nahradil ji Islámský stát Irák (*Dawlat al-íráq al-islámíja*), který 19. dubna 2007 oznámil vznik emirátu s prozatímní vládou v čele s Abdalláhem ar-Rášidem al-Baghdádím.²⁵⁰

²⁴⁹ Irácká al-Qá'ida se stala vůdčí politickou silou v provincii Anbár, kde se rozpadly vládní instituce.

²⁵⁰ Gombár, 2013, s. 561-562.

4 POLITICKÝ A HOSPODÁŘSKÝ VÝVOJ PO SESAZENÍ SADDÁMA HUSAJNA

Ekonomická a hospodářská situace se po americké okupaci a po zrušení sankcí OSN v roce 2003 výrazně změnila. 22. května 2003 Rada bezpečnosti uvolnila přijetím rezoluce č. 1483 obchodní sankce uvalené na Irák.²⁵¹ Výjimku tvořilo jen zbrojní embargo. Rezoluce č. 1483 také umožnila okupační vládě prodávat iráckou ropu.²⁵² Do funkce zvláštního představitele pro Irák byl jmenován brazilský diplomat Sérgio Vieira de Mello. Jeho úkolem bylo usilovat o rekonstrukci země, zajistit humanitární pomoc a podílet se na ustanovení nové irácké vlády. Ten spolu se americkými vojenskými jednotkami snažil pokračovat ve vývozu ropy a výnosy z těžby ukládat do iráckého rozvojového fondu zřízeného Iráckou centrální bankou. Rezoluce také formálně ukončila program „ropa za potraviny“.²⁵³

Od počátku americké invaze docházelo ke snahám odebrat centrální vládě kontrolu nad ekonomikou země, vytvořit nezávislé finanční a soukromé sektory, snížit nezaměstnanost a povzbudit celou ekonomiku. Dekády silné státní kontroly nad veškerou ekonomickou činností, opakující se války, mezinárodní sankce a rabování, se však výrazně projevíly na špatné ekonomické situaci, která nastala po invazi Spojených států do Iráku. Američané doufali, že se jim z Iráku podaří vytvořit zemi s dobře fungující a rostoucí ekonomikou, která se bude úspěšně vyvíjet a přinese nová pracovní místa.²⁵⁴ Vytvoření fungující tržní ekonomiky bylo jedním z cílů Bushovy administrativy, která se snažila vytvořit jeden fungující model použitelný napříč celým Blízkým východem. Navíc se Američané domnívali, že irácký volný trh jejich firmám přinese vysoké zisky.²⁵⁵

Irácká ekonomika se potýkala s vysokou nezaměstnaností. Irácký ropný sektor historicky vytvořil asi 60 procent iráckého HDP, ale zaměstnával jen dvě až tři procenta Iráčanů. V období od roku 1988 až do roku 2003 nezaměstnanost výrazně stoupla.

²⁵¹ Ozlu, 2006, s. 11.

²⁵² Paul, 2003 [online].

²⁵³ Gombár, 2013, s. 552.

²⁵⁴ Ozlu, 2006, s. 11.

²⁵⁵ Crocker, 2004, s. 73.

Okolo 40 procent lidí, kteří měli zaměstnání, pracovalo ve veřejném sektoru, někteří v okrajových hospodářských činnostech za minimální mzdy. Ženy, ač tvořily 52 procent irácké populace, zastávaly pouze 23 procent pracovních sil. Irácké ženy se uplatňovaly ve veřejném sektoru v oblasti služeb, a také v zemědělství, kde vykonávaly sezónní práce.²⁵⁶

4.1 Reformy Koaliční provizorní vlády

Ihned po ustavení Koaliční provizorní vlády byl zahájen proces obnovy ekonomiky a podpory hospodářského růstu.²⁵⁷ Hlavním cílem provizorní vlády byl přechod z centralizované ekonomiky k tržní, zřídit fungující vládní instituce, zprivatizovat státní podniky a zajistit základní potřeby jako zdravotní péči, vzdělání, dodávky vody a elektrické energie. Dalším cílem bylo vytvořit nová pracovní místa.²⁵⁸ Nový obchodní zákoník umožnil obchodníkům zapojit se do mezinárodního obchodu a trhu.²⁵⁹ Liberalizace obchodu obnovila dovoz výrobků, které na domácím trhu po mnoho let chyběly. I to přispělo ke zlepšení životní úrovně Iráčanů.²⁶⁰

Hospodářská situace se po americké okupaci a po zrušení sankcí OSN zásadně změnila. Dne 26. května 2003 Paul Bremer prohlásil, že „*Irák je připraven na byznys*“.²⁶¹ Věřil, že obnovu země nejlépe zajistí američtí soukromí podnikatelé. Byla zrušena cla a návratnost investic a zisků zahraničním firmám byla povolena. Bankovníctví bylo otevřeno i zahraničním investorům. Dekretem č. 39 Bremer zahájil plnou privatizaci vyjma ropného sektoru a dekretem č. 49 snížil korporátní daň ze 45 procent na 15 procent.²⁶² Cílem bylo vytvořit v Iráku lákavé prostředí pro zahraniční investory.²⁶³

²⁵⁶ Iraq Economic Data (1989-2003), 2007 [online].

²⁵⁷ Ponížilová, 2011, s. 126.

²⁵⁸ Crocker, 2004, s. 73.

²⁵⁹ Ponížilová, 2011, s. 126.

²⁶⁰ Ozlu, 2006, s. 23.

²⁶¹ Moore, 2007 [online].

²⁶² Gombár, 2013, s. 568.

²⁶³ Ozlu, 2006, s. 23.

Plány, které měly zajistit obnovu ekonomického systému, se zpožďovaly či byly zcela pozastaveny z důvodu katastrofální bezpečnostní situace v zemi. Civilní pracovníci se často stávali terčem útoků. Mnoho finančních prostředků určených na obnovu země bylo použito na zajištění bezpečnosti. Již spuštěné projekty komplikovalo záměrné poškozování infrastruktury.²⁶⁴

Poté co koaliční vláda předala moc irácké vládě, zanechala za sebou řadu zákonů, regulací, dohlížecích komisí a nových institucí, které měly pomoci s rozvojem tržní ekonomiky v zemi.²⁶⁵

Bezpečnostní situace v zemi ohrožovala snahu o dosažení ekonomických změn. Projekty na obnovu infrastruktury se neustále výrazně zpožďovaly. Veřejné služby byly nestabilní a Iráčany trápila vysoká nezaměstnanost.²⁶⁶

Záměrné narušování ekonomických projektů a zoufalá bezpečnostní situace podkopávala jakékoliv hospodářské změny. Koaliční vláda předala moc irácké vládě v době rozsáhlých nepokojů. Útoky na americké jednotky probíhaly napříč celou zemí během celého funkčního období Američanů, ale na jaře 2004 se stávali terčem útoků běžní Iráčané, zaměstnanci zahraničních společností a humanitární pracovníci, což způsobovalo, že rekonstrukční projekty bylo ještě mnohem složitější dokončit. Záměrné snahy o ničení klíčové infrastruktury iráckými povstalci byly během americké okupace téměř denně. Spojené státy pro zajištění bezpečnosti využívaly i soukromé bezpečnostní firmy, jejichž počet byl v červnu 2004 odhadován na 20 tisíc zaměstnanců. Někteří z nich byli najati přímo americkou administrativou. Jejich úkolem byla především ochrana amerických civilistů a zahraničních pracovníků, kteří se podíleli na projektech rekonstrukce. Avšak náklady spojené se zajištěním bezpečnosti pohltily velkou část finančních prostředků, které byly určeny na projekty obnovy. Koaliční vláda společně s náměstkem ministra obrany USA Paulem Wolfowitzem odhadovali náklady na bezpečnost ve výši 10 až 15 procent z 18,6 miliard amerických dolarů, které byly vyčleněny americkým kongresem na obnovu Iráku. Odborníci, kteří v Iráku působili ale odhadli tyto náklady na 20 až 25 procent. Některé odhady uvádí,

²⁶⁴ Crocker, 2004, s. 73-74.

²⁶⁵ Tamtéž.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 81.

že americká vláda vydala na zajištění bezpečnosti více než 50 procent z celkového objemu prostředků určených na obnovu země. Katastrofální bezpečnostní situace výrazně poznamenala všechny projekty na rekonstrukci státu.²⁶⁷

Nestabilní politická situace negativně ovlivnila zahraniční investory, které koaliční vláda nebyla schopna zapojit do dlouhodobých projektů ekonomických reforem. V době americké okupace většina zahraničních společností vyčkávala s investicemi až do doby, než se politická situace v zemi stabilizuje. Zahraniční společnosti, které zvažovaly dlouhodobé a velké investice především v ropném sektoru, proto záměrně vyčkávaly, až bude moc předána suverénní irácké vládě. S půjčkami vyčkávala i Světová banka a Mezinárodní měnový fond, kterým nebylo dovoleno působit v zemích bez suverénní vlády. Také ostatní sponzoři kromě Spojených států a Velké Británie se zdráhali investovat do fondu, nad kterým měli kontrolu Američané. Z tohoto důvodu byl v říjnu 2003 na Mezinárodní konferenci pro obnovu Iráku založen Mezinárodní fond pro obnovu Iráku, v jehož kompetenci bylo zajištění finančních prostředků na obnovu a nespadal pod kontrolu americké koaliční vlády.²⁶⁸

Velkým a znepokojujícím problémem byla rostoucí korupce, která byla pozůstatkem Husajnovy vlády, stejně jako nelegální obchodování na černém trhu. Tyto problémy se nedařilo odstranit a ani zmírnit. Nově se také objevily nekalé smlouvy, cenové vydírání a uplácení, které si vyžádaly až 20 procent z amerických fondů na obnovu Iráku. Američané nebyli schopni dohlížet na hospodaření irácké vlády a potírat korupci. Pro boj s korupcí byla zřízena Rada nejvyššího auditu, Komise pro veřejnou integritu a na každém ministerstvu byla zřízena pozice inspektora.²⁶⁹

4.1.1 Reforma finančního sektoru

Rekonstrukce iráckého finančního a bankovního sektoru byla nutnou součástí pro správné fungování ekonomiky. Ekonomická činnost také zajišťovala vyplácení mezd státním úředníkům, policistům, učitelům, zdravotníkům a dalším klíčovými

²⁶⁷ Crocker, 2004, s. 79.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 78.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 76.

pracovníkům v oblasti státní správy. Koaliční vláda představila zákon, který modernizoval bankovníctví. Američané poskytli iráckému ministerstvu financí své poradce a pro irácké bankéře připravili lekce o moderních bankovních postupech, standardech a technologiích.²⁷⁰ Nezávislost Irácké centrální banky, která v období vlády Saddáma Husajna spadala pod jeho kontrolu, představovala v oblasti financí a bankovníctví obrovskou změnu.²⁷¹ Za vlády Saddáma Husajna byla většina bank vlastněných státem.²⁷² Nové vládě se podařilo reformovat některé zastaralé a zkorumpované bankovní praktiky z Husajnova režimu. Irák byl však stále zemí, kde si většina obyvatel své peníze uschovala mimo bankovní systém.²⁷³

Implementace reformy bankovního systému probíhala pomalu. V lednu 2004 Irácká centrální banka schválila několika zahraničním bankám licence na poskytování bankovních služeb. Avšak bezpečnostní situace stále nebyla dobrá, a proto žádná zahraniční banka svou pobočku v Iráku neotevřela do doby, dokud nebyla moc předána irácké vládě.²⁷⁴

Jedním z úspěchů koaliční vlády v oblasti finančního sektoru byla měnová reforma. Saddámův dinár a švýcarský dinár, kterými se platilo v kurdských oblastech a na severu Iráku, byly zrušeny a nově byl zaveden 5. ledna 2004 irácký dinár. Jeho hodnota se stabilizovala. Během léta 2005 dokonce hodnota dináru posílila vůči americkému dolaru. Iráčané na novou měnu reagovali pozitivně a s radostí přijali měnu, která nenesla Saddámovu podobu.²⁷⁵ Zástupce guvernéra centrální banky Ahmad Salmán Muhammad prohlásil: *"Je to nová jednotná měna pro sjednocený Irák."* Na iráckých bankovkách Saddáma Husajna vystřídal starověký babylonský panovník Chammurapi.²⁷⁶

²⁷⁰ Crocker, 2004, s. 76.

²⁷¹ Ozlu, 2006, s. 23.

²⁷² Crocker, 2004, s. 76.

²⁷³ Tamtéž, s. 77.

²⁷⁴ Tamtéž.

²⁷⁵ Tamtéž, s. 78.

²⁷⁶ V Iráku se představily nové bankovky, 2003 [online].

I přesto, že Američané udělali pokrok ve finančním sektoru, jeho struktura s ohledem k politické nestabilitě byla velmi slabá. Vláda byla podezřívána z korupce ve finančnictví. Noviny a nevládní organizace upozorňovaly, že vládní ministři vybírali státní peníze, které poté vkládali na své osobní účty. To vyvolalo nedůvěru Iráčanů k reformám koaliční vlády.²⁷⁷

4.1.2 Irácký dluh

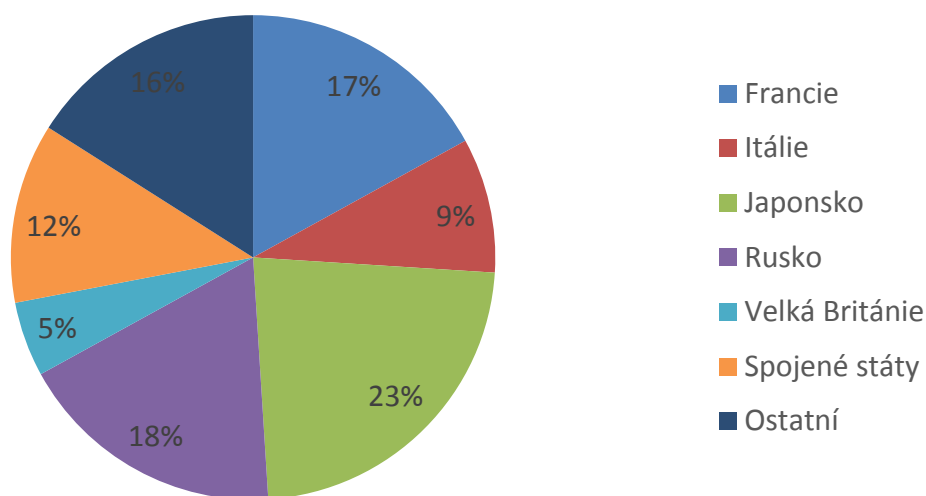
Irácký zahraniční dluh je ve svém celku značně významným faktorem, neboť již v době po skončení války s Íránem přesahoval 80 miliard dolarů a do roku 2004 byl odhadován na 120 miliard dolarů. Zhruba 39 miliard činí pohledávky států Pařížského klubu,²⁷⁸ 60-65 miliard ostatních států a zbytek tvoří dluh soukromých věřitelů. Se započtením všech reparací a kompenzací z doby války v Zálivu 1990 až 1991 by se pak výsledná suma pohybovala vysoko přes 200 miliard dolarů, což je částka Irákem nesplacitelná. V zájmu poválečné obnovy země se Spojené státy rozhodly, že všechny své pohledávky Iráku odpustí. Rozhodnutí USA následovala pak ještě řada zemí Pařížského klubu.²⁷⁹ Podíly jednotlivých věřitelů znázorňují grafy č. 6 a 7, které zobrazují věřitele Pařížského klubu a ostatní.

²⁷⁷ Crocker, 2004, s. 76-77.

²⁷⁸ Pařížský klub spojuje zástupce devatenácti nejbohatších států světa, které jsou zároveň věřiteli zadlužených států.

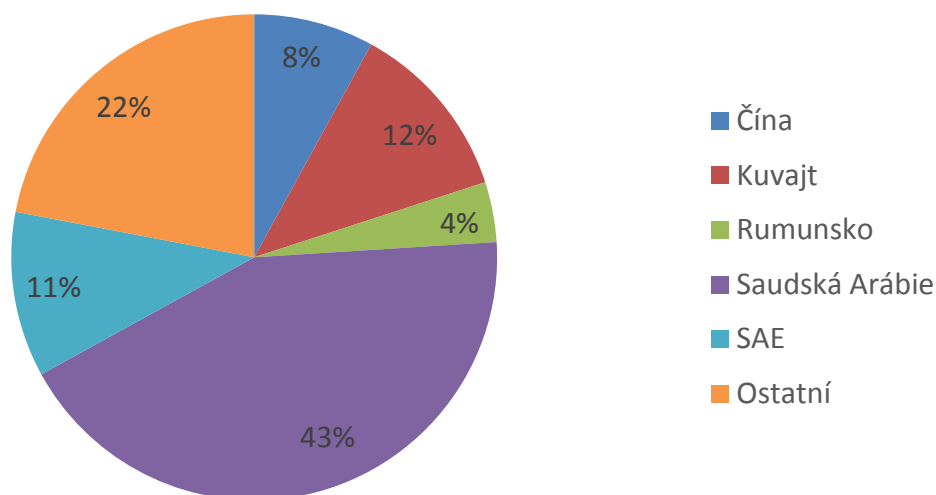
²⁷⁹ Moravec, 2008, s. 9.

Irácký dluh: věřitelé Pařížského klubu 2004
(v milionech USD)

Graf č. 6, zdroj: Iraq Economic Data (1989-2003), 2007 [online].

Irácký dluh: věřitelé mimo Pařížský klub 2004
(v milionech USD)

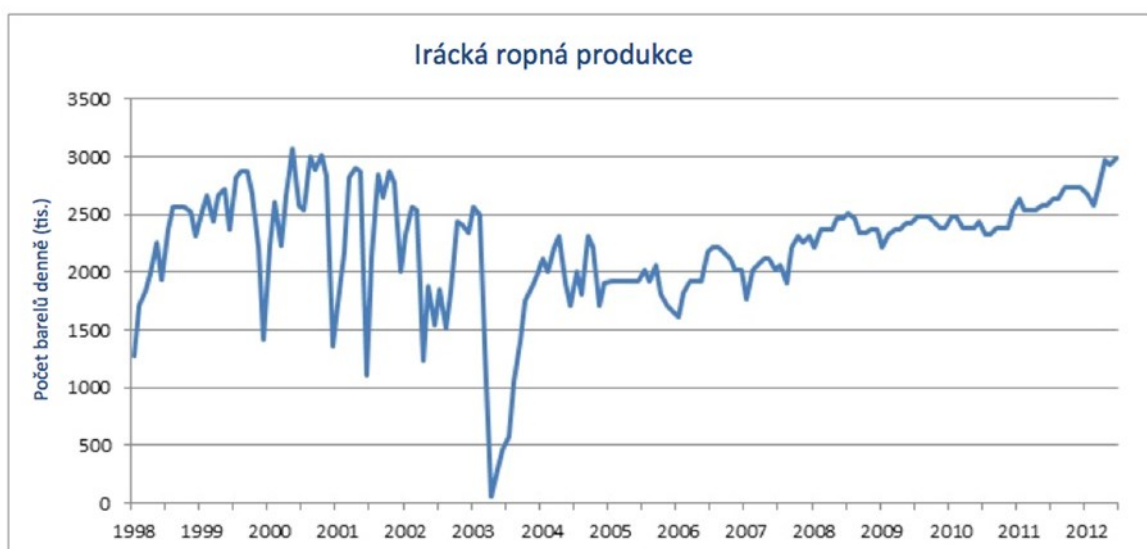

Graf, č. 7, zdroj: Iraq Economic Data (1989-2003), 2007 [online].

Poté, co Američané ukončili okupaci Iráku, byly opět navázány diplomatické vztahy mezi Spojenými státy a Irákem, které byly v roce 1991 přerušeny. 30. června 2004 byla otevřena americká ambasáda.²⁸⁰

4.1.3 Ropný sektor

Největší dopad na iráckou ekonomiku po americké invazi v roce 2003 měl pokles produkce ropy a elektřiny. Produkce ropy před válkou dosahovala kolem 2,5 milionů barelů denně, v dubnu 2003 se ropná produkce propadla k nule a pozastavení vývozu trvalo až do června 2003. Výroba elektrické energie poklesla o 25 procent a tento pokles trval až do října 2003. Mezinárodní měnový fond odhaduje, že HDP pokleslo v roce 2003 o 22 procent. Vývoj irácké ropné produkce je uveden v grafu č. 8.

Graf č. 8, zdroj: Cunningham, 2012 [online].

Dominantní sektor irácké ekonomiky představuje právě těžba ropy a zemního plynu, která tvoří okolo 90–95 procent příjmů státního rozpočtu.²⁸¹

Po invazi Američané obsadili ropná pole téměř okamžitě. Je zajímavé, že poté co vojenské jednotky vstoupily do Bagdádu, zřídily ochranný kordon kolem

²⁸⁰ Katzman, 2009, s. 14.

²⁸¹ Irák: Ekonomická charakteristika země, 2015 [online].

ministerstva ropného průmyslu, zatímco ostatní instituce nechaly nechráněné. Například Národní muzeum a Národní knihovna byly vyrabovány, ale ministerstvo ropného průmyslu zůstalo téměř nepoškozené. Zachovaly se i seizmické mapy, které jsou pro těžbu ropy důležité.²⁸²

Zvýšit ropnou produkci na 2,5 milionů barelů denně, jako byla před válkou, se nedařilo. Když koaliční vláda ukončila svou kontrolu nad Irákem, denní těžba ropy se pohybovala kolem 2 milionů barelů denně. Těžba ropy zajišťovala Irácké vládě díky exportu pravidelný zdroj příjmů, ale nestačila na pokrytí domácí spotřeby. To bylo nutné řešit dovozem. Navíc časté útoky na ropovody a elektrickou síť oslabovaly schopnost státu ropu vyvážet. Cílené útoky způsobily za pouhých 14 měsíců ztráty minimálně ve výši 200 milionů dolarů.²⁸³

V květnu roku 2007 byl ministrem ropy Husajnem aš-Šahristáním předložen irácké poslanecké sněmovně Irácký ropný zákon, díky kterému mohl Irák uzavřít dlouhodobé smlouvy se zahraničními ropnými společnostmi. Ve dnech 30. června a 11. prosince roku 2007 proběhly aukce na získání zakázek na těžbu ropy. Tyto smlouvy byly pro Irák výhodné. Ropná pole zůstala nadále v rukou Iráku a ropné společnosti mohly poskytovat služby. Tím si Irák zajistil svrchovanost nad svým nerostným bohatstvím. Zakázky získaly ropné společnosti: britsko – nizozemská *Royal Dutch Shell*, malajsijská *Petronas Nasional Berhad*, americká *Exxon Mobil*, norská *Statoil*, ruská *Lukoil*, čínská *China National Petroleum Corporation* a britská *British Petroleum*. Celkové ropné zásoby Iráku byly odhadovány na 112 miliard barelů, což Irák staví na třetí místo v zásobách ropy za Saudskou Arábii a Írán.²⁸⁴

V prosinci 2007 irácká vláda vypověděla Ruskou dohodu o rozvoji uzavřenou ještě za vlády Saddáma Husajna, která zahrnovala správu ropného pole Qurna na západě země. V listopadu 2008 byla schválena dohoda s čínskými společnostmi na rozvoj pole Ahdab, jehož hodnota je odhadována na 3,5 miliard barelů. V únoru 2009 prezident Talabání navštívil Soul, aby navázal na dohodu ohledně investic do obnovy

²⁸² Crocker, 2004, s. 80

²⁸³ Tamtéž.

²⁸⁴ Gombár, 2013, s. 572.

průmyslu uzavřenou s Jižní Koreou v roce 2007, jejíž výsledkem byla dohoda na rozvoj ropných polí v Basře a výstavbu elektráren v celkové výši 3,6 miliard dolarů.²⁸⁵

V roce 2008 byla podepsána smlouva mezi premiérem Allawím a kurdským premiérem Barzáním o podílu na výnosech z ropné těžby. Na základě odhadů OSN Kurdové tvoří 17 procent obyvatelstva celého Iráku, a proto byl podíl na výnosech z ropy stanoven na 17 procent ze státního rozpočtu.²⁸⁶

V roce 2009 ministerstvo ropy podepsalo smlouvy s mezinárodními ropnými společnostmi. Plán na rozvoj ropných polí zahrnoval největší ropná pole v Iráku, kterými jsou Halfaya, Majnoon, Wes Qurna a Rumaila. Největší ropné pole v zemi Rumailu získaly *China National Petroleum Corporation* a *British Petroleum*.²⁸⁷

Po podpisu dohod mohl Irák výrazně zvýšit svou ropnou produkci. V roce 2009 byl Irák dvanáctým největším světovým producentem ropy na světě. V roce 2010 vláda USA vyčlenila 2 miliardy dolarů na pomoc při rozvoji a modernizaci iráckého ropného a plynárenského průmyslu, i když přímá účast USA v zasahování do ropného odvětví skončila v roce 2008.²⁸⁸

Zahraniční ropné společnosti investovaly rovněž do kurdského regionu. Mezi investory byla norská společnost *DNO*, švýcarská společnost *Addax*, turecká společnost *Genel Enerji*, jihokorejská národní ropná společnost, kanadská společnost *Zagros*, turecko – americké společnosti *PetPrime* a *A and T Energy* a *Hunt Oil* a *Dana Gas* ze Spojených arabských emirátů. V říjnu 2009 byl export ropy z kurdských oblastí pozastaven kvůli sporům s centrální vládou, protože veškerý export ropy z Kurdistánu je závislý na iráckém ropovodu.²⁸⁹

²⁸⁵ Katzman, 2009, s. 14.

²⁸⁶ Aresti, 2016, s. 16.

²⁸⁷ Iraq's Oil Industry and Current Economic Outlook, 2015 [online].

²⁸⁸ Tamtéž.

²⁸⁹ Tamtéž.

4.1.4 Zemědělství

Zemědělství v Iráku patří mezi odvětví nejhůře postižené válkami. Před válkami Irák celosvětově vynikal v pěstování datlí. Díky zavlažovacím systémům se dařilo také ovoci, zelenině, rýži, ječmenu, pšenici a bavlně. V době po americké okupaci se stále projevovaly důsledky špatného hospodaření Husajnovy vlády a přetrvávajícího sucha během let 1999–2001.²⁹⁰ Po zrušení sankcí v roce 2003 se očekávalo, že nastane proces obnovy. Avšak kvůli vládním a enviromentálním faktorům docházelo v zemědělství k poklesu.²⁹¹

Zemědělská produkce výrazně poklesla, došlo k rozsáhlému poškození zavlažovacích a odtokových systémů a k rabování zemědělských zařízení. Pohyb těžkých vozidel poškodil zemědělskou půdu i venkovské komunikace. Pastviny byly kontaminovány hořícími ropnými poli. Živočišná výroba byla poškozena nejen nedostatkem pastvin, ale také nedostatkem krmiv a veterinárních léčivých přípravků používaných proti běžným parazitům a nemocem.²⁹² Zpráva OSN z dubna 2003 hovořila o enviromentální krizi v Iráku.²⁹³

Katastrofálně se začala projevovat salinizace půdy, která byla způsobena nedostatkem vláhy a špatným hospodařením s půdou. Koaliční vláda byla kritizována, že se soustřeďovala pouze na ropný sektor a zemědělství zcela opomíjela, přitom se jedná o velmi důležité odvětví pro iráckou ekonomiku. Před americkou okupací zemědělství tvořilo 16 procent HDP a zaměstnávalo kolem 11 procent obyvatel.²⁹⁴

V roce 2008 zemědělství zaměstnávalo 23,5 procenta Iráčanů, ale tvořilo jen 3,9 procent HDP. Hodnoty ze zemědělského odvětví klesaly, protože celkový počet zemědělců se snižoval a zemědělské výnosy v Iráku byly o 50-75 procent nižší než u sousedních států. Podle americké agentury pro mezinárodní rozvoj rostlinná výroba v

²⁹⁰ Sanford, 2003, s. 23.

²⁹¹ Iraq's Troubled Agricultural Sector, 2013 [online].

²⁹² Sanford, 2003, s. 23.

²⁹³ Taus-Bolstad, 2004, s. 62.

²⁹⁴ Tamtéž.

Iráku vzrostla v letech 2001 až 2002, poté kolísala a po roce 2005 měla stálý pokles.²⁹⁵ Produkce v zemědělství v roce 2005 vzrostla o 6 procent proti období 1999-2001, ale potom do roku 2009 klesla celkově o 17 procent produkce země v roce 2005 vzrostla o 6 procent. Pak do roku 2009 klesla o 17 procent.²⁹⁶

Na dovozu potravin jsou nyní závislé dvě třetiny obyvatel, přitom ze 44 milionů hektarů zemědělské půdy je využíváno pouze 11 milionů hektarů. Špatná výkonnost zemědělského sektoru a nedostatek pracovních příležitostí způsobilo přesídlení obyvatel vesnic do měst a zvýšilo tak městskou chudobu.²⁹⁷

Zájem o práci v zemědělství stále klesá také z nedostatku finančních prostředků. Dá se předpokládat, že zemědělství bude prioritou nových vlád, a že pokud porostou příjmy z těžby ropy a zemního plynu, budou se navyšovat i investice do zemědělství, aby se snížila závislost země na dovozu zemědělských produktů.²⁹⁸

²⁹⁵ Iraq's Troubled Agricultural Sector, 2013 [online].

²⁹⁶ Tamtéž.

²⁹⁷ Irák: Ekonomická charakteristika země, 2015 [online].

²⁹⁸ Tamtéž.

5 SOUČASNÝ IRÁK

5.1 Současný politický vývoj v zemi

Po podpisu smlouvy ze 17. listopadu 2008 se Spojené státy zavázaly, že se stáhnou z území Iráku do 30. června 2009. Mezní termín pro stažení vojsk ze všech území byl 31. prosinec 2011. Poslední bojové jednotky z Iráku odešly 19. srpna 2010 a poslední vojáci se stáhli do 18. prosince 2011, což znamenalo definitivní konec americké okupace.²⁹⁹

Po parlamentních volbách v březnu 2010 vzniklo nové rozložení moci. Ší'itská většina zaujímala stále dominantní postavení, avšak iráčtí sunnitě, Kurdové a ostatní menšiny měli nově poměrné zastoupení. Už však v roce 2011 se začaly objevovat mezi hlavními politickými bloky zásadní neshody, které se stupňovaly v roce 2012. Sítilo protestní hnutí z řad sunnitů. Začátkem roku 2013 se z důvodu práv těžby a prodeje ropy rozhořel spor mezi iráckou centrální vládou a vládou autonomního Kurdistánu. Následující rok se neshody irácké politické reprezentace natolik vyostřily, že nebyli schopni učinit jakékoliv rozhodnutí.³⁰⁰

Celostátní parlamentní volby, které se konaly 30. dubna 2014, se odehrávaly za stále se zhoršujících bezpečnostních podmínek. Irácká vláda neměla kontrolu nad celým územím země a to i nad klíčovými oblastmi jako je provincie Anbár, Ninive a Dijála, které ovládal Islámský stát. Rostoucí hrozba Islámského státu a aktivace Baasistických skupin společně odrazovaly od voličské účasti. Ší'itské milice, které ohrožovaly bezpečnost v zemi v roce 2004, znovu ožily. Íránem podporované ší'itské milice jako Asa'ib Ahl al-Haq, Organizace Badr a skupiny s nimi spojené se voleb účastnily. Mobilizace těchto politických seskupení, která představovala pro Malikího konkurenci, demonstrují rozkol irácké ší'itské politické jednoty. Nicméně to také ukazuje obavy veřejnosti vnímající potřebu ochrany, kterou jim stávající vláda nebyla schopna zajistit. Zvyšující se hrozba ze Sýrie a vysoká míra násilí v Iráku zpochybnila schopnost politických uskupení, která se účastnila celostátních parlamentních voleb,

²⁹⁹ Gombár, 2013, s. 564-565.

³⁰⁰ Irák: Ekonomická charakteristika země, 2015 [online].

vytvořit prostor zdravé politické konkurence, na které se budou moci účastnit Iráčané.³⁰¹

Iráčané byli nespokojeni s korupcí, špatnou bezpečnostní situací a nedostatečným pokrokem v poskytování služeb. Nové volby byly nadějí na změnu a zlepšení bezpečnostní situace. Konání voleb i přes hrozby bylo důležité, protože bezpečnostní situace se nelepšila. Irácké bezpečnostní síly neuměly potlačit narůstající násilí. Bagdád byl pod rostoucí hrozbou Islámského státu a dalších iráckých povstaleckých skupin, které se snažily poškodit proces voleb. Odložení voleb by zvýšilo komunální napětí a další politický proces by to jen zhoršilo. Tématy voleb byla bezpečnost a identita, což byla změna oproti volbám v roce 2010, které se věnovaly etno – sektářské jednotě. Koalice, které se vytvořily před volbami v roce 2014, tvořily bloky sunnitů, ší'itů a Kurdů, ale ti spíše vytvářely konkurenci než jednotu.³⁰²

V 328členném parlamentu získal Malíkiho blok Právní stát 92 křesel a Malíkí se tak udržel v pozici premiéra. Ší'itská Nejvyšší rada v Iráku získala 29 křesel. Na třetím místě se umístila koalice Ahrár, která je věrná duchovnímu Muqtadovi as-Sadroví s 28 křesly.³⁰³ Úspěch zaznamenali Kurdové, kteří získali 62 křesel, zatímco po minulých volbách v roce 2010 jich obsadili 57. Hlavní sunnitské strany měly dohromady 54 mandátů.³⁰⁴ Strana Mutahidún získala 23 křesel, al-Watanija bývalého předsedy vlády Alláwího získala 21 mandátů a al-Arabíja Sáliha al-Mutlaqa získala 10 mandátů. Volební účast byla 62 procent z 22 milionů oprávněných voličů, což je stejné jako při posledních volbách v roce 2010.³⁰⁵ Z devíti tisíc kandidátů do parlamentu bylo přes 2600 žen.³⁰⁶ V oblastech, které měl pod svou kontrolou Islámský stát, volby neproběhly.³⁰⁷

³⁰¹ Ali, 2014, s. 4.

³⁰² Tamtéž.

³⁰³ Sly, 2014 [online].

³⁰⁴ Irácké volby mají vítěze. Zemi dál povede premiér Málíkí, 2014 [online].

³⁰⁵ Nouri al-Maliki coalition biggest winner in Iraqi elections, 2014 [online].

³⁰⁶ Iráčané odvolili, hlasování o novém parlamentu provázely atentáty, 2014 [online].

³⁰⁷ Iraq elections: Maliki's State of Law 'wins most seats', 2014 [online].

Malíkí byl často obviňován z upevňování moci, zejména v rámci bezpečnostních sil. Kontroloval rovněž ministerstvo vnitra a obrany, část zpravodajského aparátu a úřad národní bezpečnosti.³⁰⁸ Byl také kritizován za závažné zhoršení bezpečnostní situace v zemi, sektářskou politiku a korupci. Proti Málíkímu se silně stavěla sunnitská opozice a Kurdové, kteří nesouhlasili s jeho znovuzvolením. Podle Málíkího za špatnou bezpečnostní situaci mohla závažná situace v Sýrii, a také to, že jeho návrhy na legislativní změny v parlamentu byly vždy záměrně blokovány.³⁰⁹

14. srpna 2014 se Málíkí vzdal funkce předsedy vlády a jeho pozici obsadil Hajdár al-Abádí, který působil jako vicepremiér. Al-Abádí se moci ujal v době, kdy Islámský stát ovládal čtvrtinu území Iráku. Jeho hlavním úkolem po jeho zvolení do funkce premiéra byl boj proti Islámskému státu a obnovení důvěry mezi iráckou vládou, sunnity a Kurdy, kteří byli během Málíkího vlády vyloučeni z podílu na moci.³¹⁰

V červenci 2014 také proběhly prezidentské volby. Džalála Talabáního v prezidentské funkci vystřídal Fuád Masúm, který byl zvolen naprostou parlamentní většinou. Fuád Masúm se tak stal v pořadí druhým kurdským prezidentem Iráku.³¹¹

5.1.1 Islámský stát v Iráku

Protesty Arabského jara v Sýrii, které propukly v roce 2011 proti prezidentu Bašáru Asadovi, viděla irácká al-Qá'ida jako příležitost k rozšíření svého působení i v Sýrii.³¹² Členové irácké Al-Qá'idy se připojili k povstalcům proti Asadovu režimu, kde získali jednoduchý přístup ke zbraním. Ve stejné době skupina dokázala těžit z odchodu amerických vojáků z Iráku a šířila sunnitský hněv vůči vládě vedené ší'ity. V roce 2013 skupina ovládala území v Sýrii a změnila svůj název na Islámský stát v Iráku a Levantě, zkráceně ISIS nebo ISIL. Následující rok ISIS obsadil rozsáhlé pásy v

³⁰⁸ Bezpečnostní a politická situace v Iráku po odchodu USA, 2012 [online].

³⁰⁹ Iraq's Maliki 'set to win elections', 2014 [online].

³¹⁰ Haider al-Abadi: A new era for Iraq?, 2014 [online].

³¹¹ Iraq profile - leaders, 2015 [online].

³¹² A brief history of ISIS, 2015 [online].

severní a západní části Iráku a vyhlásil vytvoření chalífátu a vznik Islámského státu.³¹³ Islámský stát ovládal 40 procent iráckého území.³¹⁴ V lednu 2014 bojovníci Islámského státu získali syrskou Rakku, která se stala jejich základnou.³¹⁵ V červnu 2014 se bojovníkům Islámského státu podařilo snadno získat pod svou kontrolu Mosul. Iráčtí vojáci odhodili své zbraně a před bojovníky utekli. 29. června 2014 Islámský stát v Iráku a Levantě (zkráceně ISIL) vyhlásil chalífát nad územím, která ovládal v Sýrii a v Iráku. Později přijal nové označení Islámský stát (IS) a Abú Bakr al-Bagdádí byl vyhlášen za chalífu.³¹⁶ Bojovníci obsadili hlavně provincii Anbár na západě a severu země.³¹⁷ Pod svou kontrolu získali i významná naleziště ropy. Během roku 2014 se Islámskému státu podařilo získat na území Iráku a Sýrie přibližně 20 ropných polí. Denní těžba se pohybovala kolem 80 až 120 tisíc barelů, což přineslo Islámskému státu denní zisky ve výši čtyř milionů dolarů za den.³¹⁸ Příjmy z ropných polí v Iráku se pohybovaly kolem 700 tisíc dolarů denně. Spolu s výběrem daní, výkupným a obchodováním se starožitnostmi představovala těžba ropy hlavní zdroj příjmů Islámského státu.³¹⁹ Surovou ropu a rafinované produkty Islámský stát prodává na územích Sýrie, které má pod svou kontrolou a v Iráku. Ropa je také pašována do sousedních států, například do Jordánska, Íránu a Turecka, z kterých poté putuje na evropské trhy a pravděpodobně i do Spojených států. Pašerácká síť v Iráku funguje už od doby vlády Saddáma Husajna, který se pašováním snažil čelit sankcím uvaleným na Irák OSN.³²⁰

Opakované útoky Islámského státu na území ovládaná Kurdy a zabíjení nebo zotročování Jezídů urychlilo zahájení vzdušných náletů koalice vedené Spojenými

³¹³ Islamic State and the crisis in Iraq and Syria in maps, 2016 [online].

³¹⁴ Islámský stát ztratil drtivou většinu území v Iráku. Mosul je jeho poslední velká bašta, 2017) [online].

³¹⁵ A timeline of the Islamic State's gains and losses in Iraq and Syria, 2017) [online].

³¹⁶ Tamtéž.

³¹⁷ Islámský stát ztratil drtivou většinu území v Iráku. Mosul je jeho poslední velká bašta, 2017) [online].

³¹⁸ Tichý, 2017 [online].

³¹⁹ Rasheed, 2016 [online].

³²⁰ Tichý, 2017 [online].

státy na pozice Islámského státu v srpnu 2014, kterých bylo provedeno již více než 11 300. Velká Británie provedla první vzdušný útok na IS v září 2014. Mezi dalšími státy, které se podílely na útocích proti pozicím Islámského státu byla Austrálie, Belgie, Dánsko, Francie, Jordánsko a Nizozemí.³²¹

V březnu 2015 Irák oznámil osvobození Tikrítu. Vládní jednotky a ší'itské milice město vzdálené 160 kilometrů severně od Bagdádu po necelém měsíci získaly zpět. IS měl kontrolu nad Tikrítem skoro 10 měsíců. V listopadu 2015 iráčtí Kurdové oznámili znovuzískání regionu Sinjár, které IS získal v srpnu 2014. V únoru 2016 bylo opět dobyt sunnitské město Ramádí, které bylo hlavní městem bojovníků od května 2015. V červnu stejného roku irácké jednotky znovu získaly Fallúdžu po více jak dvou letech, kdy nad ní vláda ztratila kontrolu.³²²

17. října 2016 koalice iráckých a kurdských jednotek spolu s podporou Spojených států zahájily operaci na znovu dobytí Mosulu. O tři měsíce později se iráckým jednotkám podařilo získat východní část města. 19. února 2017 byla zahájena operace na získání západní části Mosulu.³²³ Irácký premiér prohlásil: „*Naše jednotky začínají s osvobozováním obyvatel od teroru, který způsobuje Daesh*³²⁴. *Oznamujeme start nové fáze operace. Přicházíme Ninive*³²⁵, *abychom osvobodili západní část Mosulu*“.³²⁶ Podle expertů však bude získání západní části města mnohem obtížnější.³²⁷

V březnu 2017 premiér al-Abádí navštívil Spojené státy, kde se setkal s americkým prezidentem Donaldem Trumpem. Americký prezident Iráku potvrdil, že Spojené státy zvýší svou podporu v boji proti Islámskému státu.³²⁸

³²¹ Islamic State and the crisis in Iraq and Syria in maps, 2016 [online].

³²² A timeline of the Islamic State's gains and losses in Iraq and Syria, 2017 [online].

³²³ Tamtéž.

³²⁴ Daesh je akronymem slova Islámský stát v Iráku a v Levantě.

³²⁵ Mosul je hlavním městem provincie Ninive.

³²⁶ Iraq launches operation to recapture western Mosul, 2017 [online].

³²⁷ A timeline of the Islamic State's gains and losses in Iraq and Syria, 2017 [online].

³²⁸ Donald Trump meets Haider al-Abadi at White House, 2017 [online].

Přesný počet obětí, které si vyžádal konflikt s Islámským státem není znám. Podle Organizace Spojených národů zemřelo v Iráku v roce 2016 během násilných činů nejméně 6 878 civilistů.³²⁹ Celkový počet civilních obětí v Iráku od roku 2014 je více než 19 700.³³⁰

5.2 Ekonomická situace a hospodářský vývoj v zemi

Stále nejvážnějším problémem Iráku je stabilizace bezpečnostní situace a rekonstrukce země, protože stále chybějí základní služby jako dodávky elektřiny. Irák trápí vysoká nezaměstnanost, kvůli které roste sociální napětí nespokojených iráckých obyvatel. Zklidnění bezpečnostní situace bylo nezbytné pro příchod zahraničních investorů, kteří jsou pro převážně státem vlastněný průmysl, velmi důležití. Stále nejvýznamnějším odvětvím je ropný sektor a ložiska zemního plynu.³³¹

5.2.1 Ropný sektor

Neustále špatná bezpečnostní situace v zemi v roce 2013 se negativně projevovala na hospodaření vlády. Příjmy byly nižší než se plánovalo a rostoucí výdaje na ozbrojené složky způsobily rozpočtový deficit ve výši až 6 procent HDP, k jehož financování vláda použila Irácký rozvojový fond spravovaný Spojenými státy.³³²

Díky vyšší ceně ropy na světových trzích, a také rostoucí těžbě ropy a vývozu, se Iráku podařilo dosáhnout v roce 2011 i 2012 rozpočtového přebytku. Iráku se podařilo zvýšit denní těžbu ropy z 2,2 milionů barelů na 2,6 milionů barelů. Tyto přebytky se vláda snaží využívat na oživení a postupnou rekonstrukci ekonomiky, ale daří se jí to jen částečně.³³³

³²⁹ Celkový počet obětí bude pravděpodobně ještě vyšší, protože OSN nebyla schopna ověřit počet obětí v Mosulu.

³³⁰ Islamic State and the crisis in Iraq and Syria in maps, 2016 [online].

³³¹ Irák: Vnitropolitická charakteristika, 2017 [online].

³³² Irák: Ekonomická charakteristika země, 2015 [online].

³³³ Tamtéž.

V roce 2014 dosáhla těžba dalšího růstu, kdy dosahovala v průměru 3,6 milionů barelů denně. Tak vysoké produkce bylo dosaženo poprvé od roku 1979.³³⁴

Kvůli neshodám mezi Kurdskou regionální vládou a centrální vládou ohledně výnosů z ropy Kurdové obsadili severní ropná pole, a tím byla narušena těžba ropy. Neshody byly začátkem roku 2015 vyřešeny. Irácká vláda kontrolovala kolem 18 procent prokázaných ropných zásob na Blízkém východě a skoro 9 procent světových ropných zásob. Zahraniční společnosti, které v současné době v Iráku operují, jsou *British Petroleum, China National Petroleum Corporation (CNPC), Shell, Petronas, Total, Exxon Mobil, Petrochina, Lukoil, Eni, China National Offshore Oil Corporation a Japex*. Irácká státní organizace na odbyt ropy je národní ropnou společností, která je zodpovědná za těžbu a export irácké ropy. Nejvýznamnější ropná pole se nachází na severu země v Kurdistánu a v regionu Kirkúk a na jihovýchodě v provincii Basra. Kromě provincie Karbalá a Dijála se všechny části země zabývají těžbou ropy nebo zemního plynu.³³⁵

Řízení ropných polí a distribuce výnosů z těžby jsou často předmětem debat mezi etnickými, náboženskými a politickými skupinami v zemi. Regionální vlády nemají skutečnou moc nebo kontrolu nad ropnými výnosy a jsou závislé na federální vládě. Dokonce i Kurdistán přes svůj autonomní status je závislý na irácké centrální vládě. Ropa a zemní plyn zajišťují Iráku většinu z jeho příjmů. V roce 2015 ropa představovala 84 procent iráckých příjmů.³³⁶

Poté co v roce 2007 zahájila kurdská vláda spolupráci s mezinárodními ropným společnostmi v souladu se svým ropným zákonem č. 28 ze stejného roku, centrální irácká vláda požadovala, aby svůj ropný export spravovala s centrálním vývozním ropným systémem. Výměnou za to irácká vláda nabídla Kurdistánu každoroční 17procentní podíl z celkové rozpočtu.³³⁷

³³⁴ Iraq's Oil Industry and Current Economic Outlook, 2015 [online].

³³⁵ Aresti, 2016, s. 3.

³³⁶ Iraq's Oil Industry and Current Economic Outlook, 2015 [online].

³³⁷ Tamtéž.

Po několika letech napjatých vztahů a vyjednáváních mezi iráckou centrální vládou a Kurdistánem provedla irácká vláda razantní opatření. V roce 2013 a 2014 byly Kurdistánu pozastaveny jeho podíly z rozpočtu, protože Irácká státní organizace na odbyt ropy neobdržela předepsaný objem ropy, který má Kurdistán vytěžit.³³⁸

Když se Kurdistán rozhodl, že ropu nedodá, irácká centrální vláda pozastavila měsíční platby ze státního rozpočtu. Po téměř skoro celý rok 2014 irácká vláda vyjednávala s Kurdistánem o rozdělení výnosů z těžby ropy.³³⁹

V listopadu 2014 se irácký ministr ropy °Adil °Abdul Mahdí a kurdský premiér Níchírván Bárzání dohodli na smlouvě, podle které se bude Kurdistán podílet na vývozu ropy v hodnotě 150 000 barelů denně přes ropovod vedoucí z ropného pole v Kirkúku. Kurdistán za to obdržel jednorázovou platbu ve výši 500 milionů dolarů.³⁴⁰

Další dohoda byla podepsána v prosinci 2014. Smlouva požadovala od Kurdistánu ropnou těžbu ve výši okolo 250 000 barelů denně a Irácká národní ropná společnost bude denně těžit 300 tisíc barelů, které povede z Kirkúku do Turecka. Smlouva vešla v platnost v lednu 2015.³⁴¹

Těžba Kurdistánu a irácké centrální vlády bude tak dohromady představovat denní těžbu v hodnotě 550 tisíc barelů denně. Kurdistán dostane od irácké vlády 17 procent příjmů státního rozpočtu. Dále měl Kurdistán obdržet část rozpočtu na federální pozemní jednotky pešmergů, za pomoc v boji proti Islámskému státu.³⁴²

Od roku 2015 ropný průmysl v Iráku využívá na výrobu ropy nové technologie. Během posledních let byly tyto nové technologie zavedeny mezinárodními ropnými společnostmi, čímž zvýšily výnosy ropných polí. Vzhledem k obrovským zásobám, kterými Irák disponuje, bude mít z těchto technologií maximální užitek.³⁴³

³³⁸ Iraq's Oil Industry and Current Economic Outlook, 2015 [online].

³³⁹ Tamtéž.

³⁴⁰ Tamtéž.

³⁴¹ Abdel Mehdi: Historic Deal in Final stage, 2014 [online].

³⁴² Iraq's Oil Industry and Current Economic Outlook, 2015 [online].

³⁴³ Tamtéž.

Nejdůležitějšími novými technologiemi je směrové vrtání a hydraulické lámání, které by měly výrazně navýšit těžbu a vývoz ropy.³⁴⁴

V roce 2015 se ropná produkce pohybovala kolem 4,1 milionů barelů denně. Z toho bylo téměř 3,6 milionů barelů vytěženo pod kontrolou centrální vlády a 450 000 bylo vyprodukováno na severu Iráku, kde jsou ropná pole pod kontrolou kurdské vlády. Zbytek byl vytěžten Severní ropnou iráckou společností (*North Oil Company of Iraq*).³⁴⁵

V současné době se ropná produkce pohybuje kolem 4,4 milionů barelů za den. Podle informací iráckého ministerstva ropného průmyslu Irák plánuje zvýšit ropnou produkci ke konci roku 2017 na 5 milionů barelů denně ke konci roku 2017.³⁴⁶ V dlouhodobém horizontu Irák plánuje ropnou těžbu navýšit na 12 milionů barelů denně, což je podle některých analytiků nereálné. To, co vidí analytici jako reálné, je navýšení denní těžby do roku 2024 na 6 milionů barelů.³⁴⁷ Graf č. 9 uvádí těžbu ropy od dubna 2016 do ledna 2017.

Graf č. 9, zdroj: Iraq Crude Oil Production 1973-2017, 2017 [online].

³⁴⁴ Iraq's Oil Industry and Current Economic Outlook, 2015 [online].

³⁴⁵ Tamtéž.

³⁴⁶ Salaheddin, 2017 [online].

³⁴⁷ Irák: Ekonomická charakteristika země, 2015 [online].

5.2.2 Ropná produkce Islámského státu

Islámský stát zasáhl do ropné produkce a rafinérských operací na severu Iráku, kromě oblasti Kurdistánu. Jeho činnost nezasáhla ropnou těžbu a vývoz v jižních částech země. Islámskému státu se ani nepodařilo poškodit ropnou produkci v Kurdistánu, a to i přesto, že k bojům mezi Kurdy a příslušníky Islámského státu docházelo v blízkosti polí Churmala Dom a Šajkan. Některé ropné společnosti byly nuceny odstoupit od svých výzkumných projektů, což mohlo mít negativní dopad na budoucí rozvoj.³⁴⁸

Během druhé poloviny června roku 2014 Islámský stát zaútočil na Baiji – největší ropnou rafinérii v zemi. V důsledku toho musela rafinérie přerušit svou těžbu. Přerušeni ropné produkce v rafinérii Baiji způsobilo pozastavení těžby v severním Iráku. Ropovod, který vede z Kirkúku do tureckého Ceyhanu byl vážně poškozen sabotáží povstalců a od března 2014 nebyl využíván. Tím, že byla přerušena produkce v rafinérii Baiji a ropovod nebyl funkční, ropná výroba v severní části Iráku na polích Kirkúk a Baj Hassan měla po dobu několika měsíců velmi malou produkci. Islámský stát obsadil některá z menších ropných polí v severním Iráku včetně Ajeel, Hamrin, Qajára, Balad, Ain Zalah, Batma a Najma. Islámský stát ztratil nad některými ropnými poli kontrolu kvůli leteckým útokům, které zahájily v srpnu 2014 Spojené státy. Pole Ajeela s denní kapacitou 28 000 barelů bylo jedním z hlavních zdrojů IS. V srpnu 2014 bylo pole bombardováno a značně poškozeno.³⁴⁹

Islámský stát také kradl ropu ze skladovacích nádrží, ropovodů a čerpacích stanic. Škody jsou odhadovány na 3 miliony barelů.³⁵⁰ V květnu 2016 Spojené státy odhadovaly, že příjmy Islámského státu z těžby ropy v Sýrii a v Iráku se pohybují kolem 250 000 dolarů denně.³⁵¹

³⁴⁸ Iraq: Overview, 2016 [online].

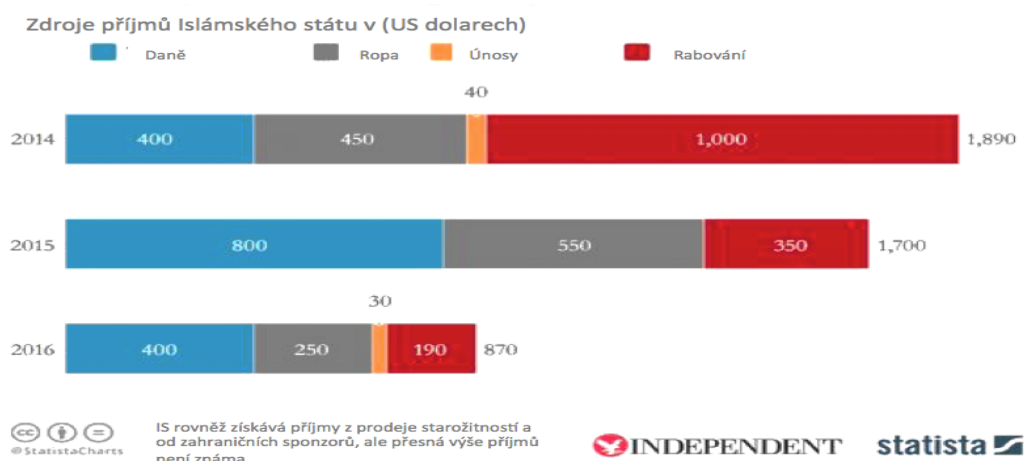
³⁴⁹ Tamtéž.

³⁵⁰ Tamtéž.

³⁵¹ Rasheed, 2016 [online].

Poslední ropná pole Islámský stát ztratil během dobytí Mosulu v červenci 2016, kdy přišel o pole Qajára. Islámský stát zahájil řadu útoků, aby získal ropná a plynová pole nazpět, avšak bezúspěšně.³⁵²

Ztráta ropných polí Islámský stát vážně poškodila, protože nebyl schopen dosáhnout stejných zisků, které měl po rapidní expanzi v severní a západní části Iráku. V současné době je Islámský stát závislý převážně na příjmech z těžby ropy ze sousední Sýrie.³⁵³ Graf č. 10 ukazuje zdroje příjmů Islámského státu.

Graf č. 10, zdroj: DEARDEN, 2017 [online].

³⁵² Tichý, 2017 [online].

³⁵³ ISIS no longer controls any Iraqi oil, 2016 [online].

5.2.3 Zemědělství

Zemědělství stále patří k odvětvím, které se nebylo schopno po více jak deseti letech od pádu Saddáma Husajna zotavit. V roce 2012 tvořilo zemědělství podíl na HDP kolem 8,7 procent. Tento podíl v posledních letech poklesl jednak kvůli nedostatku finančních dotací od státu, a také kvůli malému zájmu o práci v tomto sektoru.³⁵⁴

V květnu 2013 irácký ministr zemědělství Ghází al-Abúdí řekl, že zemědělství začalo vzkvétat. Podle něj Irák dokáže uspokojit domácí poptávku po ovoci, zelenině a pšenici. Na podporu iráckých farmářů zakázal dovoz některých produktů.³⁵⁵

Irák stále považuje ropu jako nejdůležitější odvětví jeho hospodářství. Zemědělství zůstává stále neproduktivní i přes velký potenciál, který představují vodní zdroje a finanční dotace. V letech 2008-2014 vláda investovala více jak 2 miliardy dolarů na obnovu zemědělství, přesto došlo ke snížení domácí produkce a zvýšení nezaměstnanosti. Jedním z příkladů neúspěšného vládního programu byl nákup pšenice. Vláda nabídla zemědělcům dotovanou cenu 600 dolarů za tunu v době, kdy průměrná světová cena byla 400 dolarů za tunu. Atraktivní cena a korupce způsobily, že se pšenice do Iráku pašovala ze sousedních zemí, kde byla prodávána jako domácí produkt.³⁵⁶

Zemědělství může poskytnout více než jeden milion pracovních míst pro nedostatečně kvalifikovanou skupinu obyvatelstva, tím by bylo posíleno HDP a snížena nestabilita.³⁵⁷

³⁵⁴ Irák: Ekonomická charakteristika země, 2015 [online].

³⁵⁵ Iraqi agriculture drops 40% under IS control, 2015 [online].

³⁵⁶ Tamtéž.

³⁵⁷ Tamtéž.

Působení Islámského státu se také negativně podepsalo na iráckém zemědělství. Podle iráckého ministra zemědělství, protože se mu podařilo nejúrodnější provincie v zemi. V roce 2014 klesla výkonnost tohoto odvětví na nejnižší úroveň.³⁵⁸

³⁵⁸ Iraqi agriculture drops 40% under IS control, 2015 [online].

ZÁVĚR

Irák z hlediska výkonu ekonomiky stále patří mezi rozvojové země. Celé irácké hospodářství je závislé na těžbě ropy. Její prodej tvoří většinu všech příjmů státního rozpočtu, proto pohyby cen ropy a zemního plynu na světových trzích mají zásadní význam pro irácké hospodářství. Velké příjmy z ropy nenutí iráckou vládu rozvíjet i další odvětví, aby se snížila závislost Iráku na ropě.

Irák si prošel častým střídáním vlád, revolucemi a vojenskými režimy. Zdánlivý pořádek fungoval jen za cenu autokratických režimů. Revoluce vedené nacionalistickými důstojníky pokaždé vyvolaly velké naděje, ale pak se proměnily v diktatury, které vystřídal vojenský režim.

Mezinárodní pozornost Irák upoutal v 80. letech 20. století válkou s Íránem. V této době měl Saddám Husajn ještě podporu řady západních států, které děsila hrozba šíření iránské islámské revoluce. Když ale Irák napadl Kuvajt, situace se zcela změnila a vlivem nesmyslných válek vyvolaných Saddámem Husajnem se irácká ekonomika zhroutila.

Situace, která nastala po invazi Spojených států do Iráku byla katastrofální. Spojené státy si s nově vzniklou situací neuměly poradit. Měly výborné vojenské vybavení a miliardy dolarů připravené na pomoc s obnovou země, avšak neznalost prostředí a z toho vzniklá špatná rozhodnutí způsobila totální rozvrat země. Spory mezi Araby a Kurdy, mezi ší'ity a sunnity a odpor všech proti Spojeným státům narůstal.

Irák se svými zásobami nerostného bohatství přitahoval vždy vlády nejmocnějších států světa, které se snažily Irák využívat ke svým cílům. Zasahování cizích mocností působilo škody a v nejnovějších dějinách přispělo ke vzniku Islámského státu.

Nyní se centrální politická moc v Iráku stabilizovala, i když na velmi křehkých základech. Historie potvrzuje, jak málo stačí ke změně režimu a jaký má dopad zasahování cizích mocností do vnitřních záležitostí jiných států. V určitých událostech současnosti a historie lze najít podobnost. Jako příklad bych uvedla rok 1918, kdy se Irák ocitl pod správou britských jednotek, podobně jako v roce 2003, kdy byli v Iráku

přítomni Američané se svými spojenci. Jak v roce 1918, tak v roce 2003, byl odstraněn neoblíbený režim, přesto zahraniční armády byly vnímány jako okupanti.

Z hlediska ekonomiky patří dnešní Irák mezi rozvojové země. Životní úroveň obyvatelstva je nízká. Celé hospodářství je stále závislé především na těžbě ropy. V iráckém Kurdistánu je politická a bezpečnostní situace stabilnější. To se začíná projevat zájmem zahraničních investorů, a proto se Kurdistán rozvíjí rychleji. I zde ale může nastat problém, pokud by se opět, jako mnohokrát v historii, rozhořely problémy mezi iráckou vládou a Kurdy. Bohatá ropná pole se nachází také na kurdských území.

Do celkového shrnutí je třeba zahrnout zemědělství, které bylo nedávnými válkami poškozeno nejvíce. Zemědělství má vysoký potenciál na vytvoření nových pracovních míst, zejména pro oblast venkova. Toto odvětví bylo zdevastováno a bude velmi těžké jej obnovit. Irácká vláda se zavázala do zemědělství investovat výnosy z těžby ropy, aby tak snížila závislost Iráku na dovozu potravin. Do budoucna může být velkým problémem iráckého zemědělství závislost na srážkách, které v poslední dekádě byly rekordně nízké.

Irák má obrovský potenciál být zcela fungujícím státem, s dobrou životní úrovní jeho obyvatel a díky nerostnému bohatství i prosperující ekonomiku.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Knihy, časopisy a publikace

AHMED, Nafeez Mosaddeq., 2003. *Behind the war on terror: western secret strategy and the struggle for Iraq*. Gabriola Island, BC: New Society Publishers. ISBN 0865715068.

ALI, Ahmed, 2014. *Iraq's 2014 National Elections*. Washington, DC: ISW.

ARESTI, María Lasa, 2016. *Oil and Gas Revenue Sharing in Iraq*. Natural Resource Governance Institute. Dostupné také z:
<https://www.resourcegovernance.org/sites/default/files/documents/oil-gas-revenue-sharing-iraq.pdf>

BATEMAN, Graham a Victoria EGAN, 1995. *Zeměpis světa: encyklopedie : [přehled všech států a závislých území : příroda, dějiny, politika, hospodářství]*. V Praze: Columbus. ISBN 8071760226.

CROCKER, Bathsheba, 2004. Reconstructing Iraq's Economy. *The Washington Quarterly*. 24(4), 73-93. Dostupné také z:
<http://www.mafhoum.com/press7/207E13.pdf>

GHAREEB, Edmund. a Beth. DOUGHERTY, 2004. *Historical dictionary of Iraq*. Lanham, Md.: Scarecrow Press. ISBN 0810843307.

GIBSON, Glen R. a James B. CAMPBELL, 2011. *War and Agriculture: Three Decades of Cropland Land Cover Change in Central Iraq*. Herndon: Virginia Tech. Dostupné také z: <http://www.asprs.org/pecora18/proceedings/Gibson.pdf>

GOMBÁR, Eduard a Lukáš PECHA, 2013. *Dějiny Iráku*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. Dějiny států. ISBN 9788074222498.

HYBEL, Alex Roberto. a Justin Matthew. KAUFMAN, 2006. *The Bush administrations and Saddam Hussein: deciding on conflict*. New York: Palgrave Macmillan. ISBN 9781403975782.

CHOMSKY, Noam, 2008. *Intervence*. V Praze: Knižní klub. ISBN 9788024221434.

JOCH, Roman, 2003. *Proč právě Irák?: příčiny a důsledky konfliktu*. Praha: Mladá fronta. Archiv (Mladá fronta). ISBN 8020410244.

- KATZMAN, Kenneth, 2009. *Iraq: Post-Saddam Governance and Security*. Washington, DC: Congressional Research Service. Dostupné také z: <https://fas.org/sgp/crs/mideast/RL31339.pdf>
- KRÁTKÝ, Ondřej, 2013. *Blízkovýchodní internacionála: milníky šíitské aktivizace ve 20. století*. Brno: Václav Klemm. ISBN 9788087713044.
- KROPÁČEK, Luboš, 2011. *Duchovní cesty islámu*. 5. vyd. Praha: Vyšehrad. ISBN 9788070219256.
- LAURENT, Eric, 2003. *Dynastie Bushů: válečné tažení proti Iráku*. Praha: Knižní klub. ISBN 8024210266.
- MORAVEC, Filip, Jan ŠNAIDAUF a Simona HLAVÁČOVÁ, 2008. *Hodnocení zapojení České republiky do rekonstrukce a stabilizace Iráku*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky. Dostupné také z: http://www.mzv.cz/file/493896/Irak_studie_zkracena_verze.pdf
- OZLU, Onur, 2006. *Iraqi Economic Reconstruction and Development*. Washington, DC: Center for Strategic and International Studies Arleigh A. Burke Chair in Strategy. Dostupné také z: <http://www.comw.org/warreport/fulltext/0604ozlu.pdf>
- PONÍŽILOVÁ, Martina, 2011. *Irák*. Praha: Libri. Stručná historie států. ISBN 9788072774784.
- PŘEBINDA, Petr, 2005. *Cesta k soudobému Iráku: Núrí as-Sacíd a dějiny irácké monarchie (1920-1958)*. Ostrava: Montanex. Konflikty a ideály. ISBN 8072251899.
- SAMAAN, Samaan B. a Abdullah H. MUHAREB, 1995. *An Aggression on the mind : a critical study of Sa'd al-Bazzaz's book A war gives birth to another*. Kuwait: Center for Research and Studies on Kuwait.
- SANFORD, Jonathan E., 2003. *Iraq's Economy: Past, Present, Future: Report for Congress*. Washington, DC: Congressional Research Service - The Library of Congress. Dostupné také z: <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/crs/rl31944.pdf>
- SINGER, Merrill. a G. Derrick HODGE, 2010. *The war machine and global health: a critical medical anthropological examination of the human costs of armed conflict and the international violence industry*. Lanham, Md.: AltaMira Press. ISBN 0759111901.

SCHWARTZ, Richard Alan, 1998. *Encyclopedia of the Persian Gulf War*. Jefferson, N.C.: McFarland & Co. ISBN 0786404515.

TAUS-BOLSTAD, Stacy., 2004. *Iraq in pictures*. Minneapolis, MN: Lerner Publications. Visual geography series (Minneapolis, Minn.). ISBN 0822509342.

Internetové zdroje

AL-SHIBEEB, Dina, 2015. Where is Iraq's Baath party today? *Al Arabiya* [online]. [cit. 2017-02-12]. Dostupné z:

<http://english.alarabiya.net/en/perspective/analysis/2015/08/21/Where-is-Iraq-s-Baath-party-today-.html>

CUNNINGHAM, Nicholas, 2012. Iraq to Double Oil Production by 2020 Iraq to Double Oil Production by 2020. *ASP* [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné z:

<http://www.americansecurityproject.org/iraq-to-double-oil-production-by-2020/>

DEARDEN, Lizzie, 2017. Isis' 'business model' failing as group haemorrhages millions while losing territory across Syria and Iraq. *Independent* [online]. [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-islamic-state-daesh-funding-iraq-syria-territory-losses-oil-air-strikes-icsr-report-antiquities-a7586936.html>

GUE, Elliott, 2010. Will Iraq's Oil Production Increase? *Seeking Alpha* [online]. [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <https://seekingalpha.com/article/193859-will-iraqs-oil-production-increase>

MOORE, Pete a Christopher PARKER, 2007. *The War Economy of Iraq* [online]. MIDDLE EAST RESEARCH AND INFORMATION PROJECT. [cit. 2017-02-13]. Dostupné z: <http://www.merip.org/mer/mer243/war-economy-iraq>

MORTON, Michael Quentin, 2013. Once Upon a Red Line - the Iraq Petroleum Company Story. *GeoExPro* [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: <http://www.geoexpro.com/articles/2013/06/once-upon-a-red-line-the-iraq-petroleum-company-story>

PAUL, James A., 2003. *Oil Companies in Iraq* [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <https://www.globalpolicy.org/component/content/article/185/40586.html>

RASHEED, Ahmed, 2016. ISIS suffers near collapse in oil revenue as it loses territory in Iraq. *Business Insider* [online]. [cit. 2017-04-13]. Dostupné z: <http://www.businessinsider.com/isis-loses-oil-revenue-as-it-loses-territory-in-iraq-2016-7>

SALAHEDDIN, Sinan, 2017. Minister: Iraq to boost crude oil production by year's end. *Boston25News* [online]. [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <http://www.fox25boston.com/news/minister-iraq-to-boost-crude-oil-production-by-years-end/508281794>

SLY, Liz, 2014. Maliki's bloc leads in Iraq election. *The Washington Post* [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/malikis-bloc-leads-in-iraq-election/2014/05/19/f7e695cb-414b-4a63-879e-bd13df8ad8d7_story.html?utm_term=.92827a3802bd

TICHÝ, Lukáš, 2017. Esej: Ropa a víra Islámského státu. *Euro* [online]. [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: <http://www.euro.cz/politika/esej-ropa-a-vira-islamskeho-statu-1323790>

Abdel Mehdi: Historical Deal in Final Stage, 2014. *Iraq-business news* [online]. [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://www.iraq-businessnews.com/2014/12/22/abdel-mehdi-historic-deal-in-final-stage/>

A brief history of ISIS, 2015. *The Week* [online]. [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <http://theweek.com/articles/589924/brief-history-isis>

A timeline of the Islamic State's gains and losses in Iraq and Syria, 2017. *PRI* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <https://www.pri.org/stories/2017-02-19/timeline-islamic-states-gains-and-losses-iraq-and-syria>

Bezpečnostní a politická situace v Iráku po odchodu USA, 2012. *Natoaktual.cz* [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/bezpecnostni-a-politicka-situace-v-iraku-po-odchodu-usa-piv-na_analyzy.aspx?c=A120109_093132_na_analyzy_m02

Donald Trump meets Haider al-Abadi at White House, 2017. *Al Jazeera* [online]. [cit. 2017-04-26]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/news/2017/03/donald-trump-haider-al-abbadi-white-house-170320215713182.html>

Haider al-Abadi: A new era for Iraq?, 2014. *BBC* [online]. [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28748366>

Informace o Irácké republice, 2016. *Velvyslanectví České republiky v Baghdádu* [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/baghdad/cz/informace_o_iracke_republice/index.html

Irácké volby mají vítěze. Zemi dál povede premiér Málíkí, 2014. *Lidovky.cz* [online]. [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/iracke-parlamentni-volby-podle-ocekavani-vyhral-premieruv-blok-pwj-/zpravy-svet.aspx?c=A140519_164530_In_zahranici_msl

Iráčané odvolili, hlasování o novém parlamentu provázely atentáty, 2014. *Česká televize* [online]. [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1036209-iracane-odvolili-hlasovani-o-novem-parlamentu-provazely-atentaty>

Irák: Ekonomická charakteristika země, 2015. *BusinessInfo.cz* [online]. [cit. 2017-04-11]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/irak-ekonomicka-charakteristika-zeme-19342.html>

Irák: Vnitropolitická charakteristika, 2017. *Ministerstvo zahraničních věcí ČR* [online]. [cit. 2017-04-01]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/irak/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html

Iraq Crude Oil Production 1973-2017 [online], 2017. [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/iraq/crude-oil-production>

Iraq Economic Data (1989-2003): Regime Finance and Procurement - Annex D, 2007. *CIA* [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: https://www.cia.gov/library/reports/general-reports-1/iraq_wmd_2004/chap2_annxD.html

Iraq elections: Maliki's State of Law 'wins most seats', 2014. *BBC* [online]. [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27474518>

Iraq launches operation to recapture western Mosul, 2017. *PressTV* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: www.presstv.ir/Detail/2017/02/19/511167/Iraq-Mosul-Haider-Abadi

Iraq Population, 2017. *Countrymeters* [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: <http://countrymeters.info/en/Iraq>

Iraq profile - leaders, 2015. *BBC* [online]. [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-14544543>

Iraq: Overview, 2016. *Eia* [online]. [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <https://www.eia.gov/beta/international/analysis.cfm?iso=IRQ>

Iraq: Weapons Inspections: 1991-1998, 2003. *Contact on Foreign Relations* [online]. [cit. 2017-04-01]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/iraq/iraq-weapons-inspections-1991-1998/p7705>

Iraq's Maliki 'set to win elections', 2014. *Al Jazeera* [online]. [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/05/iraq-maliki-set-win-elections-201451913511590643.html>

Iraq's Oil Industry and Current Economic Outlook, 2015. *CurrencyLiquidator.com* [online]. [cit. 2017-04-13]. Dostupné z: <https://currencyliquidator.com/blog/iraq-oil-industry-and-current-economic-outlook/>

Iraq's Troubled Agricultural Sector, 2013. *Musings on Iraq* [online]. [cit. 2017-04-16]. Dostupné z: <http://musingsoniraq.blogspot.cz/2013/05/iraqs-troubled-agricultural-sector.html>

Iraqi agriculture drops 40% under IS control, 2015. *AlMonitor* [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.al-monitor.com/pulse/business/2015/01/iraq-agriculture-production-self-sufficiency.html>

ISIS no longer controls any Iraqi oil, 2016. *Rudaw* [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.rudaw.net/english/kurdistan/270920164>

Islamic State and the crisis in Iraq and Syria in maps, 2016. *BBC* [online]. [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27838034>

Islámský stát ztratil drtivou většinu území v Iráku. Mosul je jeho poslední velká bašta, 2017. *Hospodářské noviny* [online]. [cit. 2017-04-11]. Dostupné z: <http://zahranicni.ihned.cz/c1-65693200-islamsky-stat-ztratil-drtivou-vetsinu-uzemi-v-iraku-mosul-je-jeho-posledni-velka-basta>

Milestone elections begin in Iraq, 2005. *CNN* [online]. [cit. 2017-04-22]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2005/WORLD/meast/01/29/iraq.main/>

Nouri al-Maliki coalition biggest winner in Iraqi elections, 2014. *The Guardian* [online]. [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2014/may/19/maliki-coalition-winner-iraq-elections>

Profile: The Mahdi Army, 2008. *Al Jazeera* [online]. [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2008/03/200861505611516526.html>

Shia Muslims Population, 2017. *World Shia Muslims Population* [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: <http://shianumbers.com/shia-muslims-population.html>

Ten years on: The fall of Saddam's statue, 2013. *Al Jazeera* [online]. [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/programmes/listeningpost/2013/05/2013551046711652.html>

U.S. Forces Launch Operation Iron Hammer, 2003. *FoxNews* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.foxnews.com/story/2003/11/13/us-forces-launch-operation-iron-hammer.html>

V Iráku se představily nové bankovky, 2003. *IDNes.cz* [online]. [cit. 2017-04-11]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/v-iraku-se-predstavily-nove-bankovky-dsu-/ekonomika.aspx?c=A031006_100209_ekonomika_klu

RESUMÉ

This thesis concentrates on the development of Iraq from its origins to the present. It focuses on political and economic issues, which are devoted to the period in which it was under the rule of Saddam Hussein, predominantly during the period after his fall to the present day. The paper is divided into five main chapters. Chapter one briefly focuses on the formation of Iraq to the fall of the Ottoman Empire, the Iraqi King and the creation of the Independent Republic of Iraq. Individual sub-chapters are split according to the timeline of its presidents.

The following chapters are dedicated to the succession of Saddam Hussein as president, the fall of Hussein's regime and the economic situation in Iraq from the capture of Hussein to the present day.

SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

1. Irácký prezident Saddám Husajn. Dostupné z: http://looklex.com/e.o/sad_huss.htm [staženo 24.4.2017].
2. Saddám Husajn se svými syny Udajjem a Qusajjem. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/magazine-20877090> [staženo 24.4.2017].
3. Saddám Husajn a Jacques Chirac v roce 1975. Dostupné z: <http://www.gettyimages.com/detail/news-photo/french-prime-minister-jacques-chirac-confers-03-march-1975-news-photo/150346685> [staženo 24.4.2017].
4. Saddám Husajn během návštěvy města Kirkúk 2. dubna 1998. Dostupné z: <https://sputniknews.com/politics/201612301049131461-saddam-hussein-iraq/> [staženo 24.4.2017].
5. Americký voják v dubnu 2003 umísťuje americkou vlajku na sochu Saddáma Husajna. Dostupné z: <https://tema.novinky.cz/valka-v-iraku> [staženo 24.4.2017].
6. Stržení sochy Saddáma Husajna v Bagdádu v dubnu 2003. Dostupné z: <http://www.newyorker.com/news/news-desk/the-fate-of-a-leg-of-a-statue-of-saddam-hussein> [staženo 24.4.2017].
7. Paul Brenner v Iráku v roce 2004. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/paul-bremer-on-iraq-ten-years-on-we-made-major-strategic-mistakes-but-i-still-think-iraqis-are-far-8539767.html> [staženo 24.4.2017].
8. George Bush na návštěvě v Iráku. Dostupné z: <https://www.reference.com/history/did-george-w-bush-declare-war-iraq-6bf094454a580202> [staženo 24.4.2017].
9. Saddám Husajn během soudního procesu v říjnu 2007. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3884856/Apple-refused-customer-called-Hussain-refund-799-iPhone-unless-prove-wasn-t-former-Iraqi-dictator-Saddam.html> [staženo 24.4.2017].
10. Ropná rafinérie v Basře. Dostupné z: <http://www.theoilandgasyear.com/news/technip-wins-pmc-for-basra-refinery-upgrade/> [staženo 24.4.2017].

11. Přehled zahraničních ropných společností působících v Iráku Dostupné z:
<https://www.linkedin.com/pulse/iraqs-oil-industry-current-economic-outlook-daniel-fitzherbert> [staženo 24.4.2017].

12. Bojovníci Islámského státu v Mosulu. Dostupné z:
<http://www.nationalreview.com/corner/425718/inside-heart-darkness-view-isis-held-mosul-david-french> [staženo 24.4.2017].

13. Iráčtí vojáci při vojenské operaci o znovudobytí Mosulu. Dostupné z:
<http://www.newsweek.com/iraqi-forces-accused-torturing-killing-villagers-mosul-amnesty-519467> [staženo 24.4.2017].

14. Prodej ropy Islámského státu ve městě Kirkúk. Dostupné z:
https://www.google.cz/search?q=isis+and+oil+in+iraq&source=lnms&tbm=isch&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwjf8fCSh8DTAhXoJcAKHSjtCoUQ_AUIBigB&biw=1280&bih=566#imgrc=hp2ut9EraOaQ5M: [staženo 24.4.2017].

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

1. Saddám Husajn.

2. Saddám Husajn se svými syny Udajjem a Qusajjem.

3. Saddám Husajn a Jacques Chirac v roce 1975.

4. Saddám Husajn během návštěvy města Kirkúk 2. dubna 1998

5. Americký voják v dubnu 2003 umísťuje americkú vlajku na sochu Saddáma Husajna.

6. Strženie sochy Saddáma Husajna v Bagdádu v dubnu 2003.

7. Paul Brenner v Iráku v roce 2004.

8. George Bush během návštěvy Iráku.

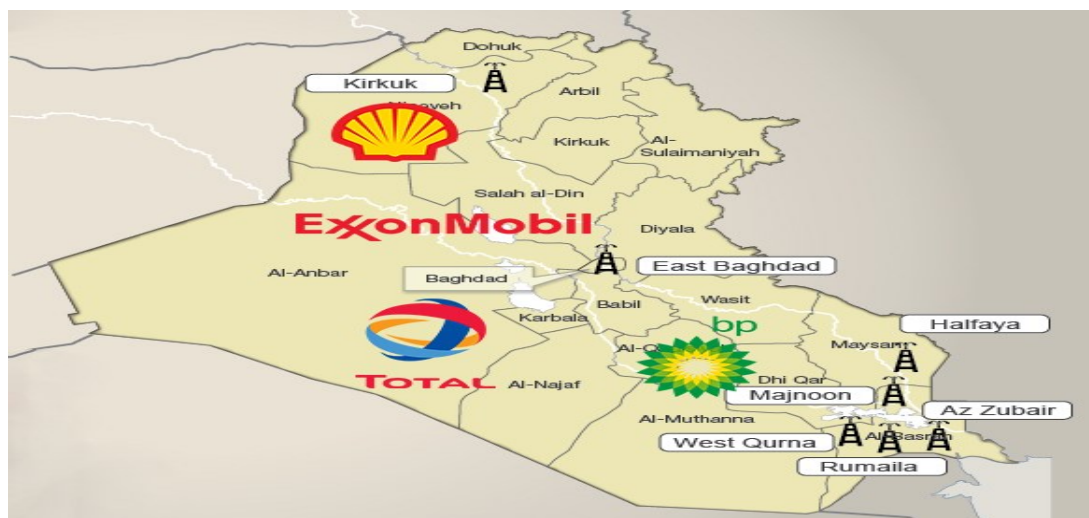
9. Saddám Husajn během soudního procesu v říjnu 2007.

10. Ropná rafinérie v Basře.

11. Přehled zahraničních ropných společností působících v Iráku.

12. Bojovníci Islámského státu v Mosulu.

13. Iráčtí vojáci při vojenské operaci o znovudobytí Mosulu

14. Prodej ropy Islámského státu ve městě Kirkúk

